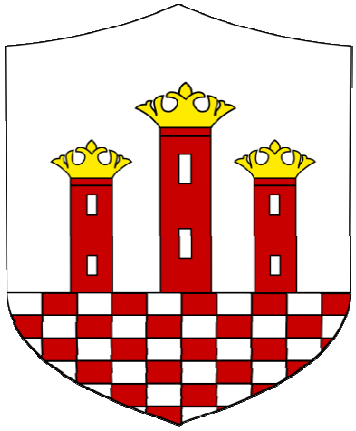

[PROGRAM REWITALIZACJI DLA GMINY PRZYRÓW]

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE 3
1. DIAGNOZA STANU GMINY I OBSZARU ZDEGRADOWANEGO 4
1.1 Diagnoza ogólna gminy 4
1.2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych 9
1.3 Identyfikacja obszarów zdegradowanych i rewitalizacji na terenie gminy 16
1.4. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji 21
2. PROGRAM REWITALIZACJI 24
2.1. Wizja stanu obszaru rewitalizacji 24
2.2. Cele rewitalizacji oraz kierunki działań 24
2.3. Lista podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych 27
2.4. Lista uzupełniających przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych 33
2.5. Mechanizmy zapewnienia komplementarności 36
2.6. Indykatywne ramy finansowe 39
3. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI 41
4. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI 45
5. POWIĄZANIA PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY 48
SPIS TABEL 50
SPIS RYSUNKÓW 51

WPROWADZENIE

Program Rewitalizacji Gminy Przyrów został stworzony w oparciu o Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014 – 2020 oraz Zasady Zasad wsparcia rewitalizacji w ramach RPO WSL na lata 2014-2020. Program Rewitalizacji ujmuje działania w sposób kompleksowy, uwzględniając aspekty społeczne, ekonomiczne, przestrzenno-funkcjonalne, środowiskowe i techniczne związane zarówno z danym obszarem, jak i jego otoczeniem. Obejmuje horyzont czasowy do 2023 roku.

Definicja rewitalizacji zawarta w Wytycznych tożsama jest z zapisem art. 2 pkt. 1 Ustawy z dnia 9 października 2015 roku o rewitalizacji, gdzie przedstawia się ją jako: „proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji”.

Według definicji określonej przez Ministerstwo Rozwoju rewitalizacja jest procesem wieloletnim, prowadzonym we współpracy z lokalną społecznością. Dlatego też dokument - poza identyfikacją obszarów przeznaczonych do rewitalizacji - zawiera szereg propozycji działań, których realizacja na przestrzeni lat doprowadzi do poprawy sytuacji wskazanego obszaru. Ponadto całość została tak zaprojektowana, by w możliwie jak największym stopniu wykorzystać lokalny potencjał wskazanych miejsc.

Prace nad niniejszym dokumentem zostały uspołecznione, a jego obecny kształt jest efektem współpracy i zaangażowania władz lokalnych, pracowników Urzędu Gminy i jego jednostek organizacyjnych, organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, a nade wszystko mieszkańców gminy.

1. DIAGNOZA STANU GMINY I OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

1.1 Diagnoza ogólna gminy

Gmina Przyrów to gmina wiejska położona na terenie powiatu częstochowskiego, w północno-wschodniej części województwa śląskiego (w pobliżu granicy z województwami łódzkim i świętokrzyskim). Od Częstochowy miejscowość Przyrów, stanowiącą siedzibę gminy, dzieli ok. 33 km.

W strukturze gminy funkcjonuje 11 sołectw: Bolesławów (obejmuje miejscowość Bolesławów), Kopaniny (Kopaniny, Knieja), Przyrów (Aleksandrówka, Przyrów), Sieraków (Sieraków), Stanisławów (Stanisławów), Staropole (Staropole), Sygontka (Julianka, Sygontka), Wiercica (Wiercica), Wola Mokrzeska (Smyków, Wola Mokrzeska), Zalesice (Zalesice) oraz Zarębice (Zarębice).

Od 2013 r. na terenie województwa śląskiego odnotowuje się spadek liczby mieszkańców. Tendencja spadkowa występuje również w obrębie gminy Przyrów, jednak ma ona większy poziom. Jednocześnie w powiecie częstochowskim odnotowano niewielki wzrost liczby mieszkańców. Na terenie gminy można było w 2015 r. (wg danych GUS) z kolei zaobserwować większą równowagę liczby kobiet i mężczyzn - podczas gdy w województwie stanowiły one 51,8% mieszkańców, a w powiecie 51%, to w gminie stanowiły 50,4% ogółu mieszkańców.

Rys. 1 Poziom zmiany liczby mieszkańców w latach 2013-2015 w gminie Przyrów na tle powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego.

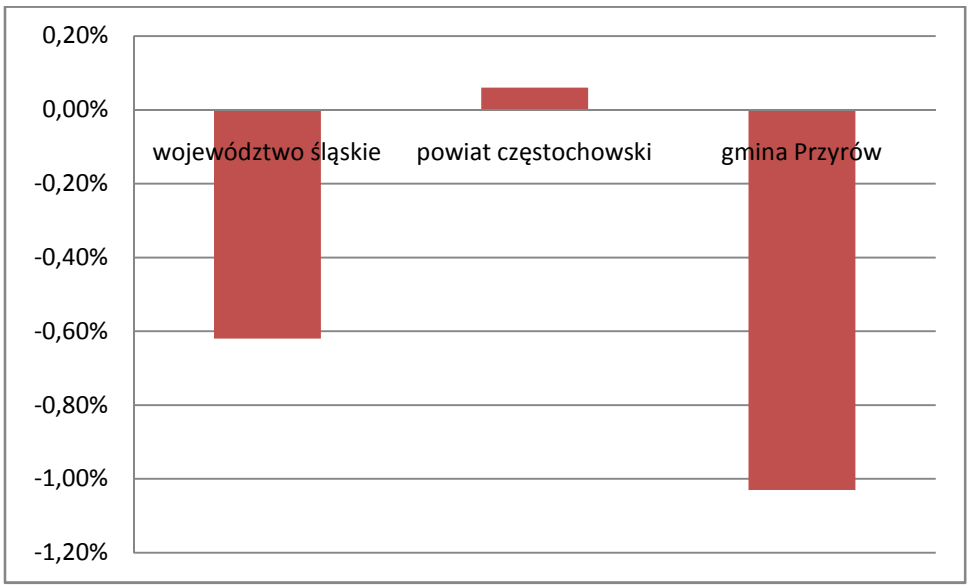

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS i Urzędu Gminy Przyrów.

Analiza udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców poszczególnych jednostek wskazuje, że w gminie Przyrów najwyraźniej dostrzec można zjawisko starzenia się społeczności lokalnej. Posiada ona powiem najwyższy udział ludności w wieku poprodukcyjnym i jednocześnie najniższy wskaźnik ludności w wieku przedprodukcyjnym. Piramida wieku mieszkańców gminy wskazuje również, że wśród osób w wieku poprodukcyjnym dominują kobiety.

Tab. 1 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2015 roku w gminie Przyrów, powiecie częstochowskim i województwie śląskim.

	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
województwo śląskie	16,8	62,5	20,7
powiat częstochowski	17,0	63,4	19,6
gmina Przyrów	15,4	63,4	21,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Rys. 2 Ludność według płci i wieku w gminie Przyrów w 2015 roku.

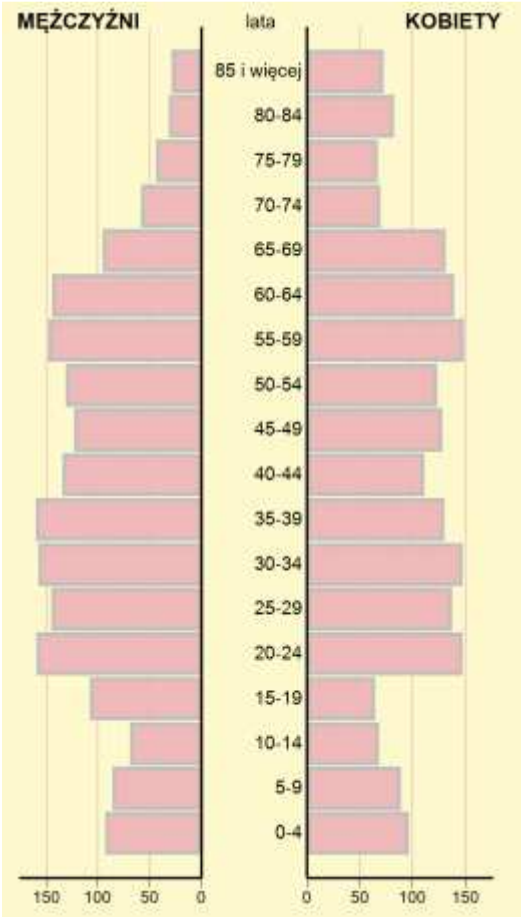

Źródło: Vademecum Samorządowca 2016, http://katowice.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_slaskie/portrety_gmin/powiat_czestochowski/gmina_przyrow.pdf.

W latach 2013-2015 odnotowano tendencję spadkową w zakresie liczby osób bezrobotnych. Dla województwa w każdym kolejnym rokiem spadek ten osiąga zbliżony poziom. W przypadku powiatu częstochowskiego daje się zauważyć, że w kolejnych latach był on coraz większy, natomiast odwrotna sytuacja miała miejsce w przypadku gminy Przyrów - tu dynamika spadku poziomu bezrobocia wydaje się zwalniać. Wśród zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Częstochowie osób dominowały kobiety (52% ogółu bezrobotnych).

Rys. 3 Zmiany w liczbie osób bezrobotnych w województwie śląskim, powiecie częstochowskim i gminie Przyrów w latach 2013-2015.

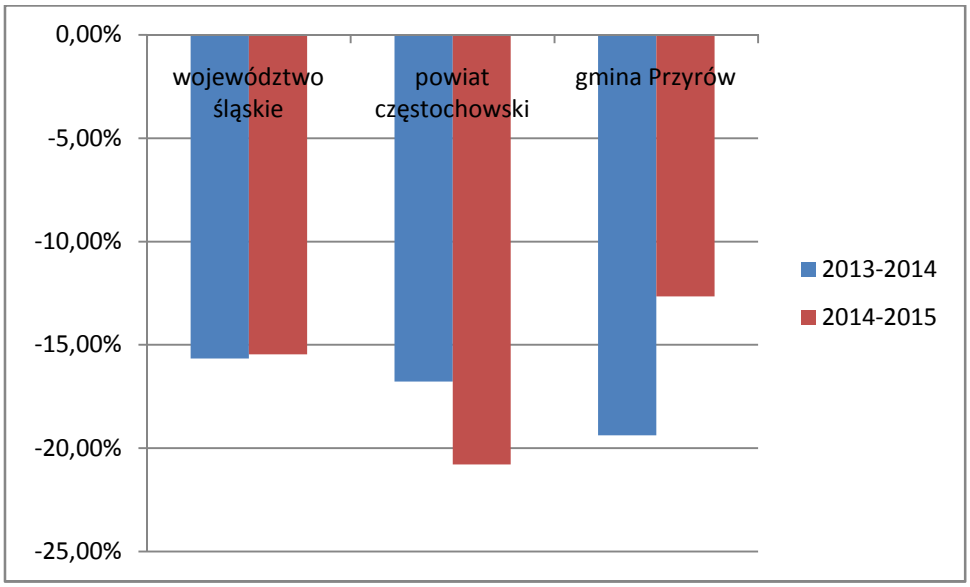

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Ważnym wyznacznikiem sytuacji społecznej jest odsetek osób, które otrzymały wsparcie z tytułu ubóstwa. W województwie śląskim w 2015 r. łącznie 140196 osób korzystało z pomocy społecznej z powodu ubóstwa, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców daje wskaźnik na poziomie 30,6[1]. Jednocześnie widać tu niewielki spadek w stosunku do roku 2014, kiedy to z pomocy społecznej z powodu ubóstwa korzystały 32,2 osoby na 1000 mieszkańców. W gminie Przyrów również odnotowano spadek, jednak o wiele większy - z 23,7 osób na 1000 mieszkańców w 2014 r. do 16,7 w 2015 roku.

Poziom przestępczości najwyższy jest ogółem dla województwa śląskiego - w 2015 r. popełniono tu 25,63 przestępstw na 1000 mieszkańców. Zdecydowanie wyższy poziom bezpieczeństwa występuje na obszarze powiatu częstochowskiego (10,67 na 1000

[1] "Ocena zasobów pomocy społecznej. Województwo Śląskie 2016", s. 40.

mieszkańców) oraz gminy Przyrów (8,48). Jednocześnie wśród najczęściej popełnianych przestępstw dominują drogowe (dla województwa 20,19 na 1000 mieszkańców) - i w tym wypadku gmina wypada dużo lepiej niż województwo, jednak wskaźnik jest mniej korzystny niż dla powiatu częstochowskiego. Kolejną istotną grupą przestępstw są te skierowane przeciwko mieniu, których średnio w województwo popełniono 14,15 na 1000 mieszkańców. Dla gminy Przyrów jednak wskaźnik ten nie jest wysoki i wynosi 1,54.

Tab. 2 Wskaźnik przestępczości dla gminy Przyrów w 2015 r. na tle powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego.

	ogółem	drogowe	przeciwko mieniu
województwo śląskie	25,63	20,19	14,15
powiat częstochowski	10,67	2,57	3,6
gmina Przyrów	8,48	4,37	1,54

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS i danych Komendy Miejskiej Policji w Częstochowie.

O poziomie edukacji świadczyć mogą wyniki egzaminów gimnazjalnych. W gminie Przyrów funkcjonuje jedno gimnazjum - w ramach Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Przyrowie. Analiza wyników z poszczególnych części egzaminu pokazuje, że uczniowie tej szkoły uzyskują nieco gorsze wyniki niż średnio w województwie śląskim. Największe różnice występują zwłaszcza w zakresie języków obcych.

Tab. 3 Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2016 r. w gminie Przyrów na tle województwa śląskiego [%].

	część humanistyczna	część matematyczno-przyrodnicza	język obcy poziom podstawowy	język obcy poziom rozszerzony
województwo śląskie	61,01	48,04	62,32	60,40
gmina Przyrów	58,00	42,06	51,56	30,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie.

Pod względem poziomu przedsiębiorczości mierzonego liczbą podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, najsłabszy wynik osiąga gmina Przyrów, natomiast najwyższe wskaźniki - województwo śląskie. Jednak w każdym przypadku (również powiatu częstochowskiego) z roku na rok poziom przedsiębiorczości jest coraz wyższy, choć tempo wzrostu jest dość wolne.

Rys. 4 Wskaźnik przedsiębiorczości w latach 2013-2015 dla gminy Przyrów, powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego.

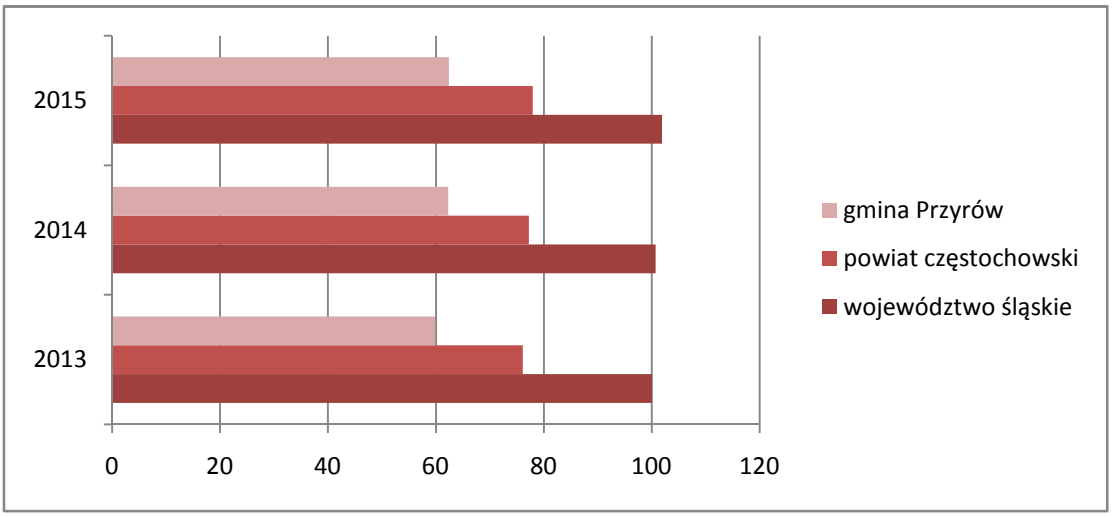

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Udział osób, które korzystają w swoich gospodarstwach domowych z wodociągu, kanalizacji czy gazu, najwyższy jest w województwie śląskim traktowanym jako całość. Największa część mieszkańców posiada dostęp do wodociągu - od 82,9% ogółu mieszkańców w przypadku gminy Przyrów do 95,7% dla województwa. Dostęp do kanalizacji wygląda już nieco gorzej, bowiem w województwie posiada go 77,3% mieszkańców, w gminie Przyrów 53,4%, ale w powiecie częstochowskim jeszcze mniej - 42,5%. Gmina najgorzej wypada jednak pod względem podłączenia do sieci gazowej, ponieważ posiada je tylko 0,1% mieszkańców.

Rys. 5 Korzystający z instalacji w ogóle ludności w 2015 roku.

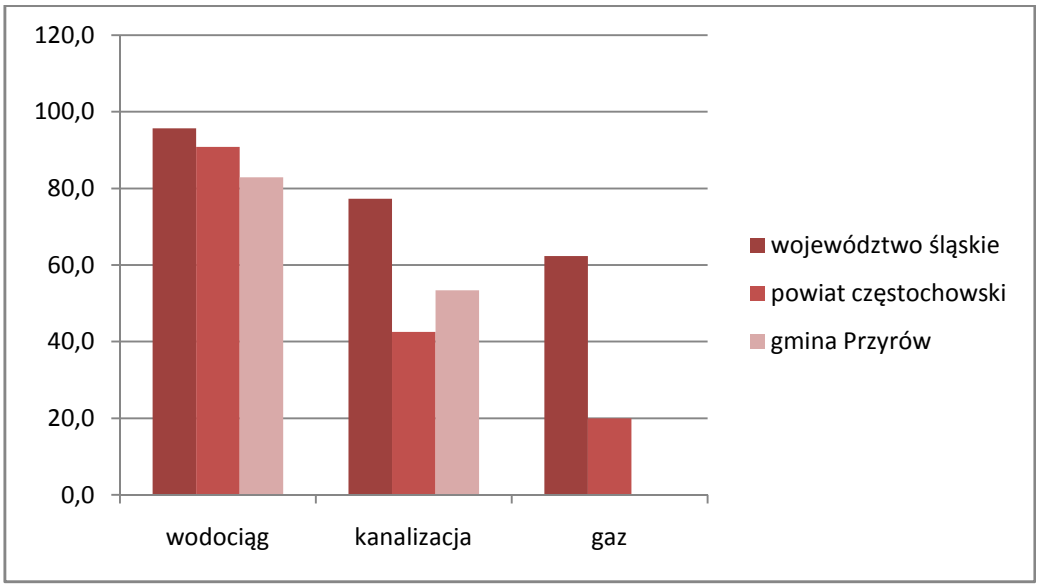

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

W 2015 r. w województwie śląskim wyemitowano 10,2 tys. ton zanieczyszczeń pyłowych, co stanowiło 23% krajowej emisji pyłów, oraz 774,7 tys. ton zanieczyszczeń gazowych, czyli 48,3% emisji krajowej. Na terenie gminy Przyrów nie znajdują się żadne stacje pomiarowe, które pozwalałyby na określenie poziomu zanieczyszczeń powietrza. Jednak najbliższa stacja znajduje się w Częstochowie, a z racji bliskości tego miasta można odnieść uzyskane tam stężenia pyłów i gazów również do analizowanej gminy. Na stacji pomiarowej w Częstochowie odnotowano następujące problemy:

- od 46 do 96 dni przekroczeń dopuszczalnego poziomu stężeń 24-godzinnych pyłu zawieszonego PM10 (maksymalna dopuszczalna liczba przekroczeń to 35),
- niewielkie przekroczenie dopuszczalnego poziomu średniego rocznego stężenia pyłu zawieszonego PM2,5 - 26 $\mu g/m^3$ wobec dopuszczalnych 25 $\mu g/m^3$,
- przekroczenia średniorocznych stężeń benzo(a)pirenu - 3 ng/m^3 (poziom dopuszczalny to 1 ng/m^3)[2].

1.2. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych

Sfera społeczna

W gminie Przyrów 23,14% mieszkańców stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym (900 osób). Większość z tych osób (prawie ⅓) mieszka w Przyrowie. Zdecydowanie wyróżnia się pod tym względem miejscowość Kopaniny, w której ¾ mieszkańców przekroczyło 60 rok życia. Wysoką wartość wskaźnik ten osiąga także w miejscowości Aleksandrówka, gdzie nieznacznie przekroczył poziom 30%.

[2] Na podstawie: "Stan środowiska w województwie śląskim w 2015 roku", http://www.katowice.pios.gov.pl/monitoring/raporty/2015/raport2015.pdf.

Rys. 6 Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców [%] w 2015 r. w gminie Przyrów[3].

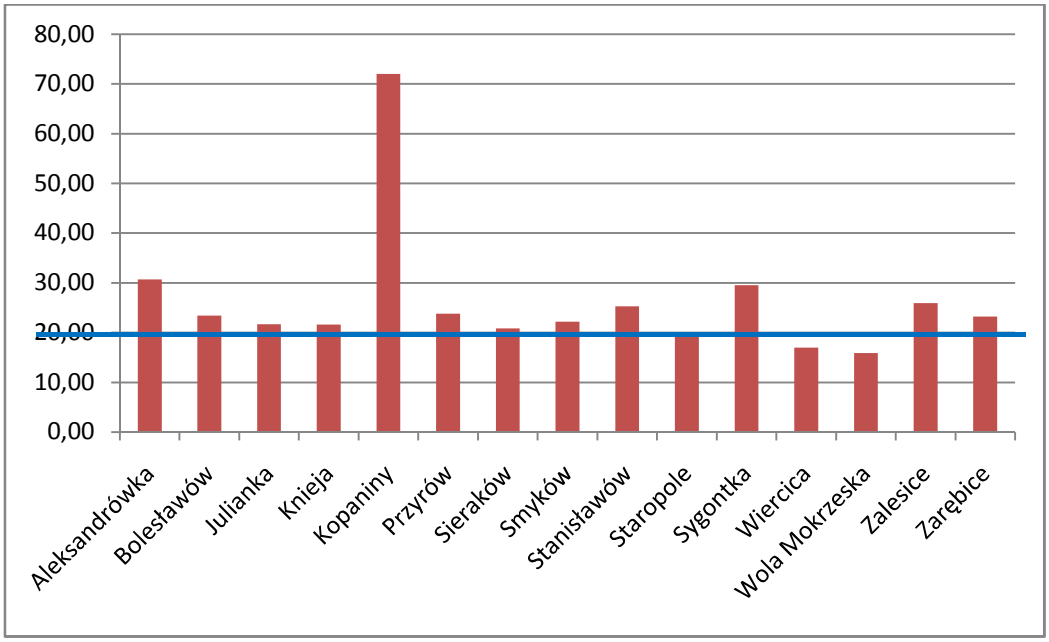

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Przyrów.

Z terenu gminy jako osoby bezrobotne zarejestrowało się 269 osób, tj. 6,92% ogółu mieszkańców gminy. Najwięcej ich mieszka w Przyrowie (33,83% ogółu bezrobotnych), co w dużej mierze wynika z faktu, że jest to największa miejscowość gminy pod względem liczby mieszkańców. Najwyższy udział liczby bezrobotnych w ogóle mieszkańców w poszczególnych miejscowościach występuje w Sierakowie (9,36%) i Woli Mokrzeskiej (9,04%).

Rys. 7 Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców [%] w 2015 r. w gminie Przyrów.

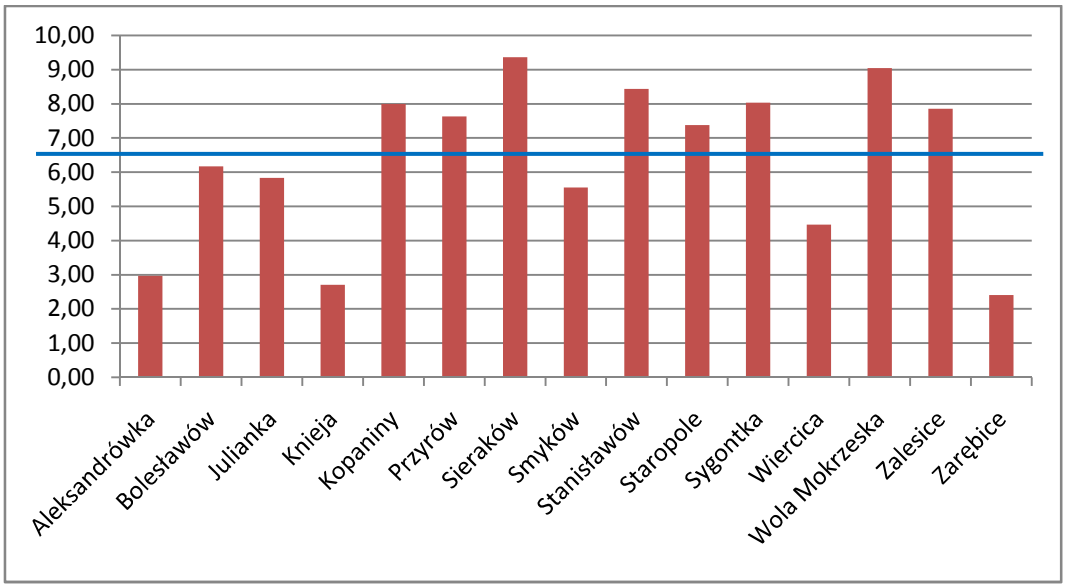

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

[3] Na wykresach niebieska linia oznacza poziom danego wskaźnika dla całej gminy.

Wśród bezrobotnych mieszkańców gminy 161 osób (prawie 60% ogółu bezrobotnych) pozostaje bez pracy przez rok lub dłużej, a więc kwalifikować je można jako osoby bezrobotne długotrwale. Ponadto ponad 30% bezrobotnych z terenu gminy ukończyło już 50 rok życia. Spośród bezrobotnych zameldowanych w Kniei i Smykowie żaden nie posiada statusu długotrwale bezrobotnego ani nie ma więcej niż 50 lat, natomiast w przypadku miejscowości Kopaniny sytuacja jest odwrotna - wszyscy bezrobotni mają status długotrwale bezrobotnych i wszyscy ukończyli 50 lat.

Rys. 8 Udział bezrobotnych długotrwale w liczbie mieszkańców poszczególnych miejscowości [%] w 2015 r. w gminie Przyrów.

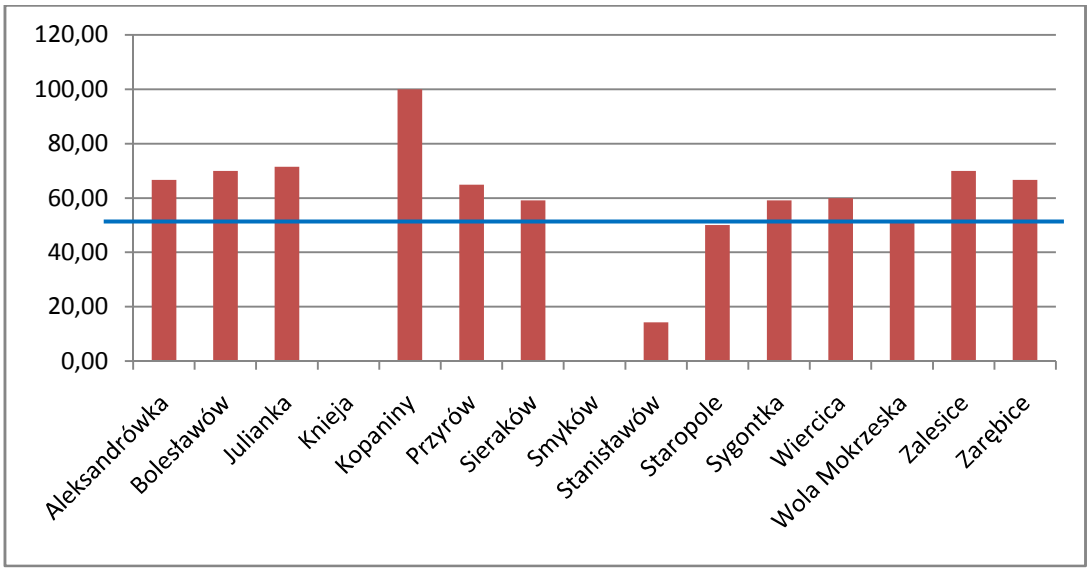

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Rys. 9 Udział bezrobotnych powyżej 50 r.ż. w liczbie mieszkańców poszczególnych miejscowości [%] w 2015 r. w gminie Przyrów.

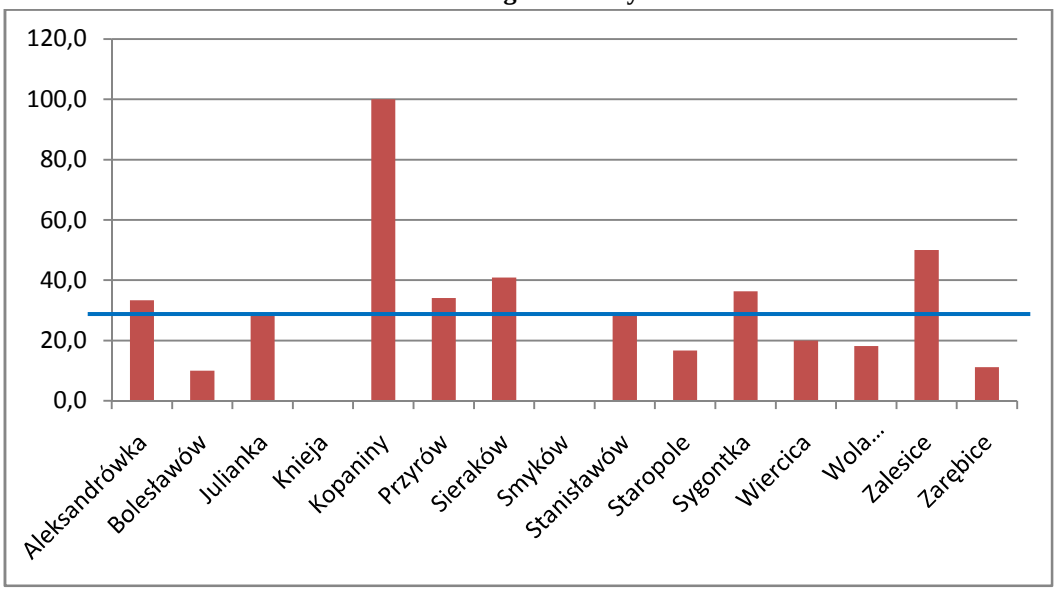

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Częstochowie.

Innym ważnym problemem społecznym, który został przeanalizowany, jest ubóstwo. Zostało ono "badane" poprzez określenie udziału osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa w ogóle mieszkańców. W gminie taka pomoc udzielana była 65 osobom, czyli na 1000 mieszkańców korzystało z niej około 17 osób. Najwyższe, a więc najmniej korzystne, wartości wskaźnik przyjmuje w miejscowościach Aleksandrówka (49,5‰) i Stanisławów (48,19‰). Z kolei w miejscowościach Knieja, Kopaniny i Zarębice nie ma mieszkańców, którzy potrzebowaliby wsparcia z powodu ubóstwa.

Rys. 10 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców [‰] w gminie Przyrów w 2015 roku.

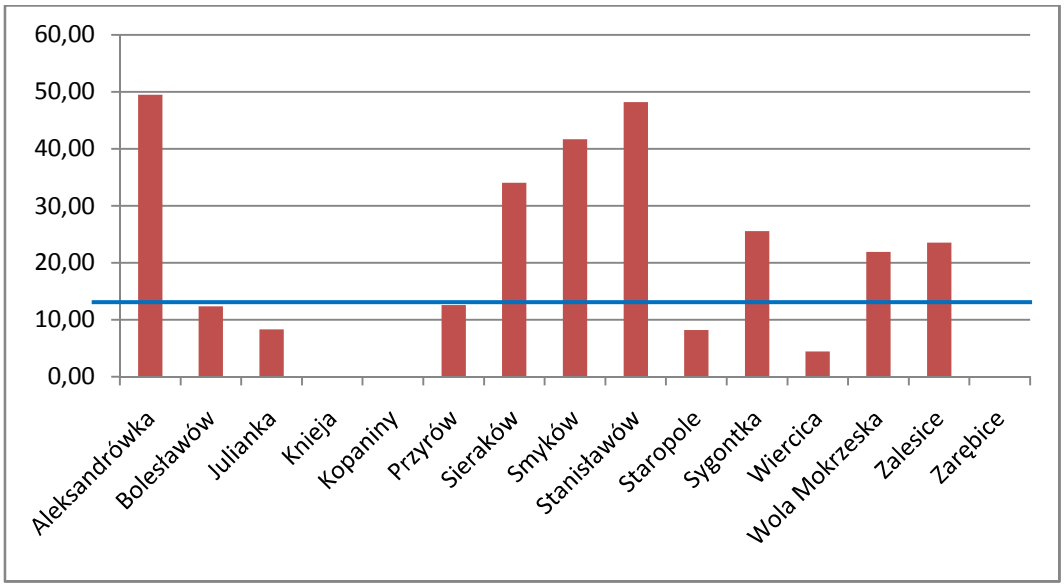

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Przyrowie.

Według danych Policji, poziom przestępczości na terenie gminy nie przekracza 8,5 czynów karalnych na 1000 mieszkańców. Tylko w miejscowościach Kopaniny, Staropole i Sygontka nie odnotowano żadnych przestępstw. Największy problem z kolei przestępczość stanowi w miejscowościach Knieja (27 przestępstw na 1000 mieszkańców), Julianka (25) oraz Stanisławów (24).

Rys. 11 Wskaźnik przestępczości [‰] w 2015 r. w gminie Przyrów.

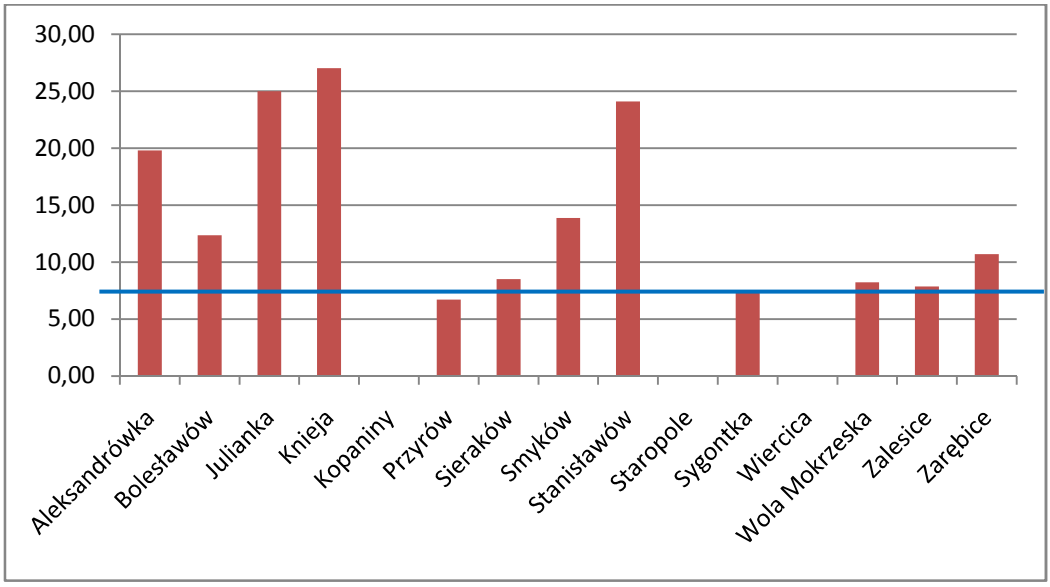

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Miejskiej Policji w Częstochowie.

Do analizy poziomu edukacji w gminie Przyrów wykorzystano wyniki egzaminu gimnazjalnego, przy czym poniższy wykres uwzględnia tylko te miejscowości, w których mieszkali uczniowie podchodzący do egzaminu. Średni wynik w gminie wyniósł 50,95%, natomiast słabsze wyniki osiągnęła młodzież z Przyrowa (41,83%), Woli Mokrzeskiej (40,5%) i Zalesic (44,02%).

Rys. 12 Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2015 r. w gminie Przyrów.

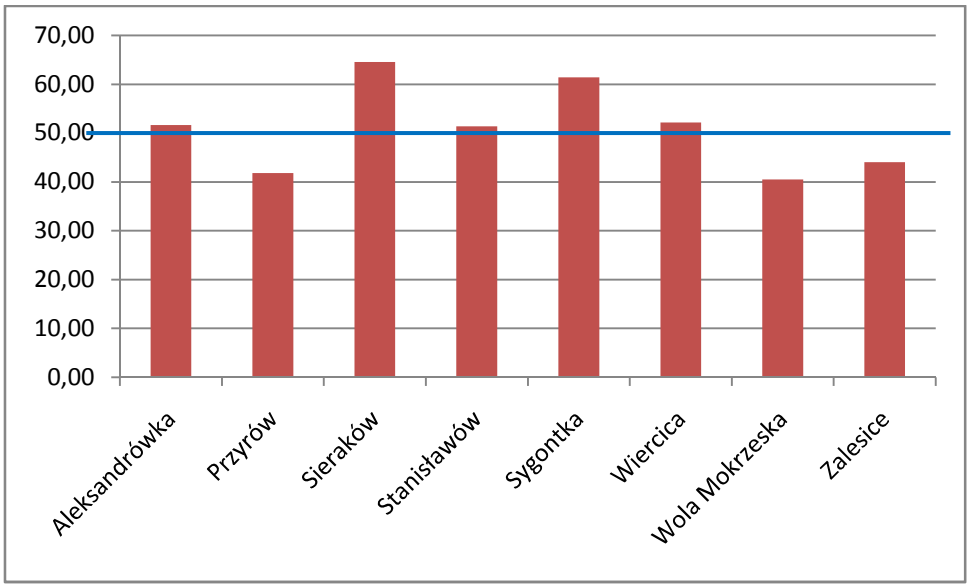

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Przyrowie.

Sfera gospodarcza

W gminie Przyrów w 2015 r. zarejestrowanych było 179 podmiotów gospodarczych, tj. 46 firm na 1000 mieszkańców. Najwięcej działało ich w głównej miejscowości gminy, czyli w Przyrowie - 75 podmiotów (42% ogółu). Jest to naturalne, bowiem siedziba gminy zwykle stanowi jej centrum administracyjne oraz handlowo-usługowe. Inną kwestią jest kondycja lokalnych przedsiębiorstw, którą "zmierzono" poprzez określenie stosunku liczby wykreślonych z CEiDG podmiotów gospodarczych do nowo zarejestrowanych. Najgorzej sytuacja wygląda w miejscowościach Wiercica i Zarębice, gdzie dokładnie tyle samo podmiotów zostało zarejestrowanych, co zlikwidowanych.

Rys. 13 Wskaźnik przedsiębiorczości [‰] w gminie Przyrów w 2015 roku.

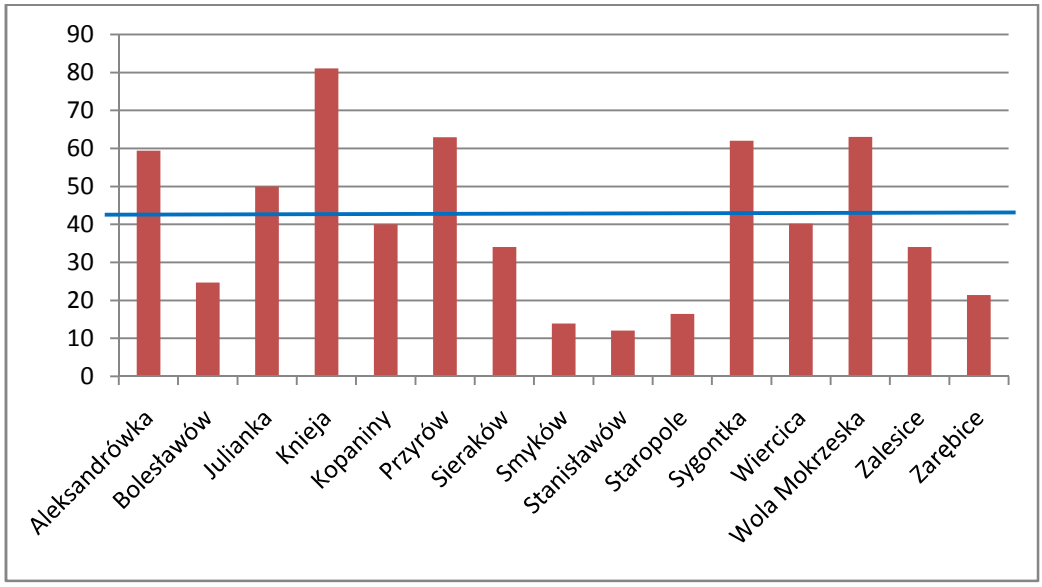

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Przyrów.

Rys. 14 Stosunek liczby podmiotów, które zostały wyrejestrowane z CEiDG do liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [%].

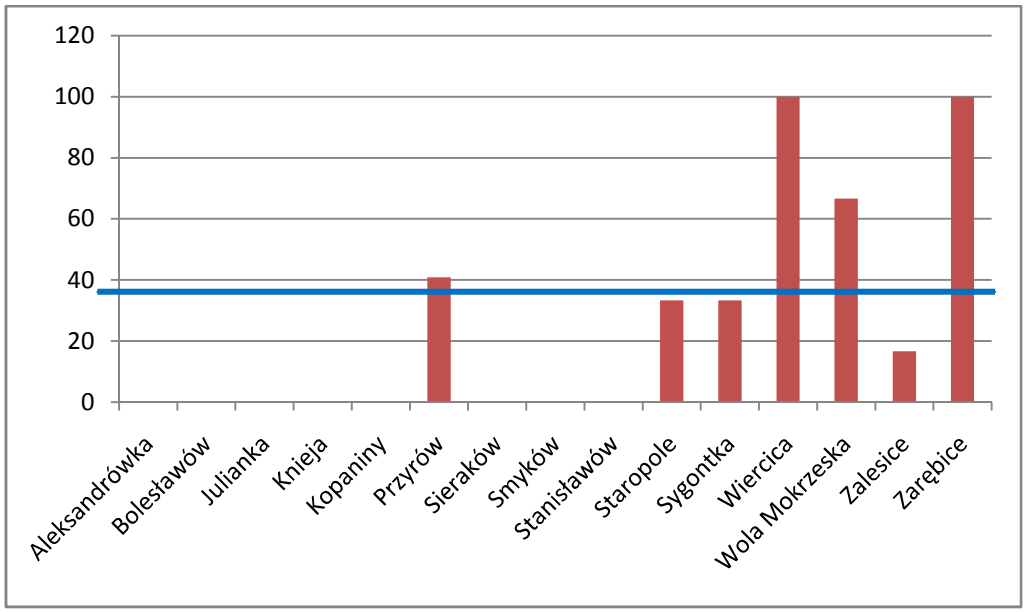

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Przyrów.

Sfera techniczna

W zakresie sfery technicznej przeanalizowano liczbę budynków zabytkowych. Średnio na jedną miejscowość w gminie przypada 6,67 zabytku. Największe "nasycenie" obiektami zabytkowymi (tj. udział liczby zabytków w danej miejscowości w ogóle obiektów zabytkowych w gminie) występuje w miejscowości Przyrów. O ile łącznie do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisanych jest 46 budynków, to tylko w Przyrowie zlokalizowane są 22 z nich.

Rys. 15 Udział obiektów zabytkowych [%] w poszczególnych miejscowościach gminy Przyrów w ogóle zabytków gminy.

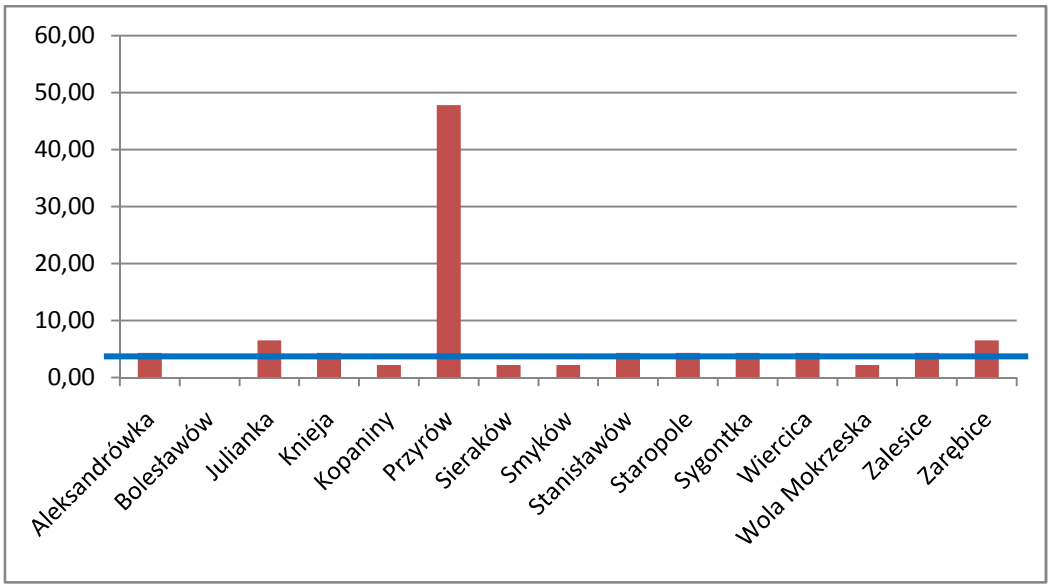

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Gminy Przyrów.

1.3 Identyfikacja obszarów zdegradowanych i rewitalizacji na terenie gminy

Do identyfikacji obszarów zdegradowanych na terenie gminy Przyrów wykorzystane zostały wskaźniki skonstruowane dla poszczególnych sfer funkcjonowania gminy (społeczna, gospodarcza i techniczna)[4]. Przeanalizowano łącznie 10 wskaźników, najwięcej w sferze społecznej, bowiem to ona ma zasadnicze znaczenie przy określaniu obszarów zdegradowanych (7 w sferze społecznej, 2 w sferze gospodarczej i 1 ze sfery technicznej). Dane gromadzono w podziale na poszczególne miejscowości gminy. Następnie przyjęto, że za zdegradowane należy zostać te miejscowości, w których liczba wskaźników o wartościach mniej korzystnych niż wynosi średnia dla gminy to przynajmniej 6 (ponad połowa wskaźników), w tym przynajmniej jeden wskaźnik musi reprezentować sferę inną niż społeczna.

[4] Sfera środowiskowa i przestrzenno-funkcjonalna zostały przeanalizowane w rozdziale 1.1 ze względu na brak danych liczbowych, pozwalających na skonstruowanie porównywalnych wskaźników w obrębie gminy.

Tab. 4 Podsumowanie wskaźników delimitacyjnych dla Gminy Przyrów.

	udział osób w wieku 60+	udział bezrobotnych w ogóle mieszkańców [%]	udział długotrwale bezrobotnych [%]	udział bezrobotnych >50 r.ż. [%]	liczba osób objętych pomocą społeczną z powodu ubóstwa [‰]	wskaźnik przestępczości[‰]	średni wynik egzaminu gimnazjalnego [%]	wskaźnik przedsiębiorczości [‰]	stosunek zamykanych do nowo otwieranych firm [%]	udział budynków zabytkowych [%]	liczba wskaźników o wartościach mniej korzystnych niż średnia dla gminy
średnia gminy	23,14	**6,92**	59,85	30,86	16,71	8,48	50,95	46	40	6,67	10
Aleksandrówka	30,69	2,97	66,67	33,3	49,50	19,80	51,67	59	0	4,35	**5**
Bolesławów	23,46	6,17	70,00	10,0	12,35	12,35		25	0	0,00	**4**
Julianka	21,67	5,83	71,43	28,6	8,33	25,00		50	0	6,52	**2**
Knieja	21,62	2,70	0,00	0,0	0,00	27,03		81	0	4,35	**1**
Kopaniny	72,00	8,00	100,00	100,0	0,00	0,00		40	0	2,17	**5**
Przyrów	23,83	7,63	64,84	34,1	12,58	6,71	41,83	63	41	47,83	**7**
Sieraków	20,85	9,36	59,09	40,9	34,04	8,51	64,58	34	0	2,17	**5**
Smyków	22,22	5,56	0,00	0,0	41,67	13,89		14	0	2,17	**3**
Stanisławów	25,30	8,43	14,29	28,6	48,19	24,10	51,40	12	0	4,35	**5**
Staropole	19,67	7,38	50,00	16,7	8,20	0,00		16	33	4,35	**2**
Sygontka	29,56	8,03	59,09	36,4	25,55	7,30	61,40	62	33	4,35	**4**
Wiercica	16,96	4,46	60,00	20,0	4,46	0,00	52,17	40	100	4,35	**3**
Wola Mokrzeska	15,89	9,04	51,52	18,2	21,92	8,22	40,50	63	67	2,17	**3**
Zalesice	25,92	7,85	70,00	50,0	23,56	7,85	44,02	34	17	4,35	**6**
Zarębice	23,26	2,41	66,67	11,1	0,00	10,70		21	100	6,52	**5**

Źródło: opracowanie własne.

Analiza powyższego zestawienia pokazuje, że za zdegradowane należy uznać miejscowości Przyrów (z 7 wskaźnikami o wartościach mniej korzystnych niż wynosi średnia dla gminy) oraz Zalesice (6 wskaźników).

Rys. 16 Miejscowości zdegradowane na terenie Gminy Przyrów[5].

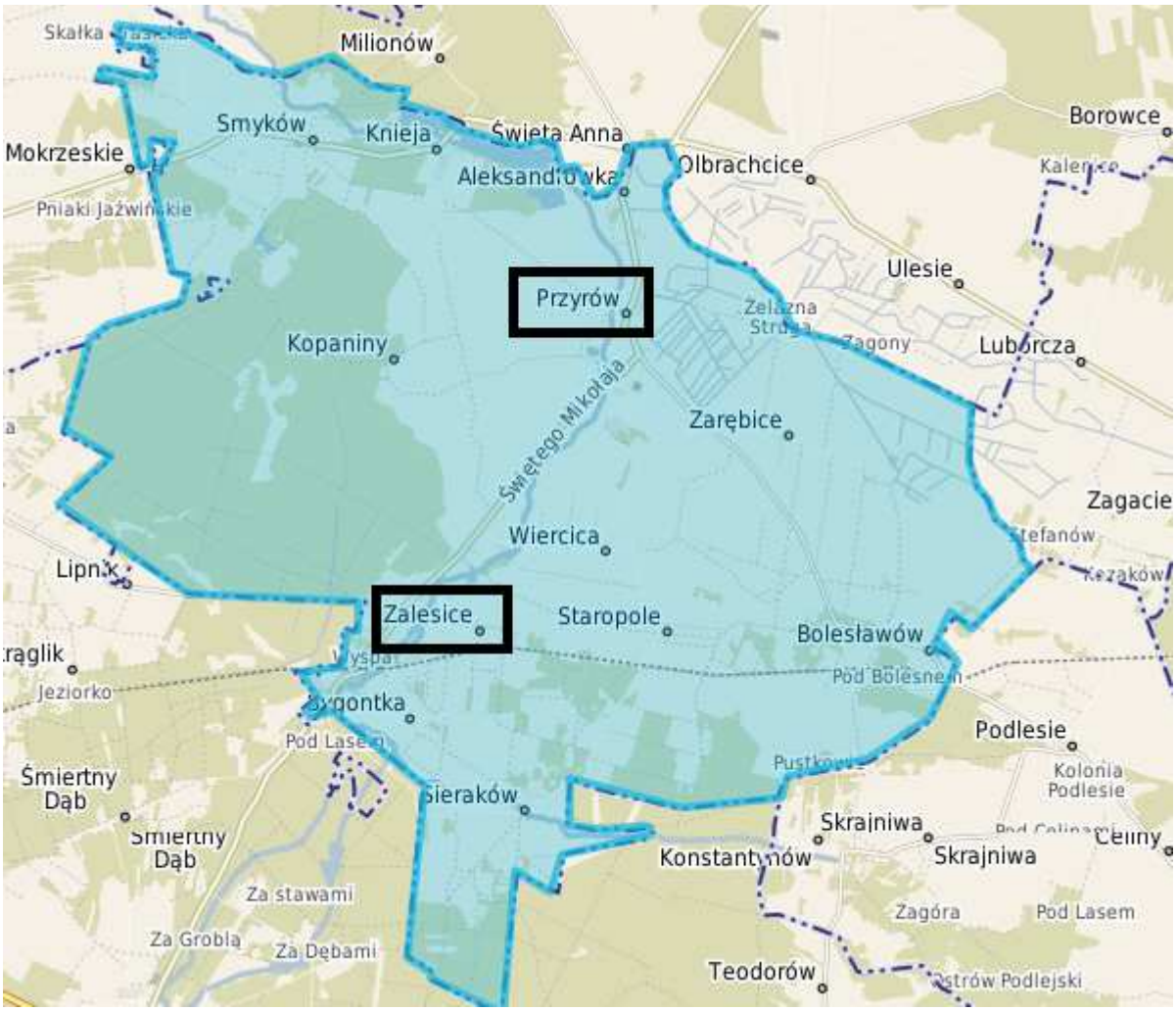

Źródło: opracowanie własne na podkładzie Systemu Identyfikacji Przestrzennej Powiatu Częstochowskiego.

Ze względu na fakt, iż liczba mieszkańców obu miejscowości charakteryzujących się cechami obszarów zdegradowanych przekracza ograniczenie 30% ogółu mieszkańców gminy, zdecydowano się na prowadzenie procesu rewitalizacji w obrębie miejscowości Przyrów. Z powyższego zestawienia wynika, że w Przyrowie występuje kumulacja negatywnych zjawisk (7 na 10 analizowanych wskaźników posiada wartości mniej korzystne niż wynosi średnia dla gminy). Stwierdzono przede wszystkim wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym, wyższą liczbę osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych, słabsze

[5] Miejscowości spełniające warunki obszarów zdegradowanych zostały oznaczone ramką.

wyniki uczniów w zakresie egzaminu gimnazjalnego, gorszą kondycję przedsiębiorstw (określoną przez stosunek liczby zamkniętych w 2016 r. podmiotów gospodarczych do nowo zarejestrowanych) oraz wysoki udział budynków zabytkowych. Ponadto miejscowość Przyrów stanowi centrum administracyjne oraz handlowo-usługowe gminy - stanowi siedzibę różnych instytucji publicznych. Dodatkowo jest to największa pod względem liczby mieszkańców miejscowość gminy, stąd też większe będzie grono osób, na które oddziaływać mogą podejmowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne. Jednocześnie ponieważ Przyrów zamieszkuje łącznie 1192 mieszkańców, tj. 30,64% ogółu mieszkańców gminy, z obszaru rewitalizowanego zostało wyłączone nowe osiedle domów jednorodzinnych przy ul. Stromej, Leśnej i Sportowej. Z analiz prowadzonych przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wynika bowiem, że mieszkańcy tej części miejscowości nie korzystają z pomocy społecznej, nie odnotowano tam także innych negatywnych zjawisk społecznych, jak bezrobocie, przemoc w rodzinach czy niska aktywność społeczna.

Przy takim ukształtowaniu obszaru rewitalizacji spełnia on limity dotyczące maksymalnej powierzchni oraz liczby mieszkańców:

- obszar rewitalizacji zamieszkuje 1167 osób, tj. 30% mieszkańców gminy;
- powierzchnia obszaru rewitalizacji wynosi 199,35 ha, tj. 2,47% powierzchni gminy.

Rys. 17 Obszar rewitalizacji Przyrów.

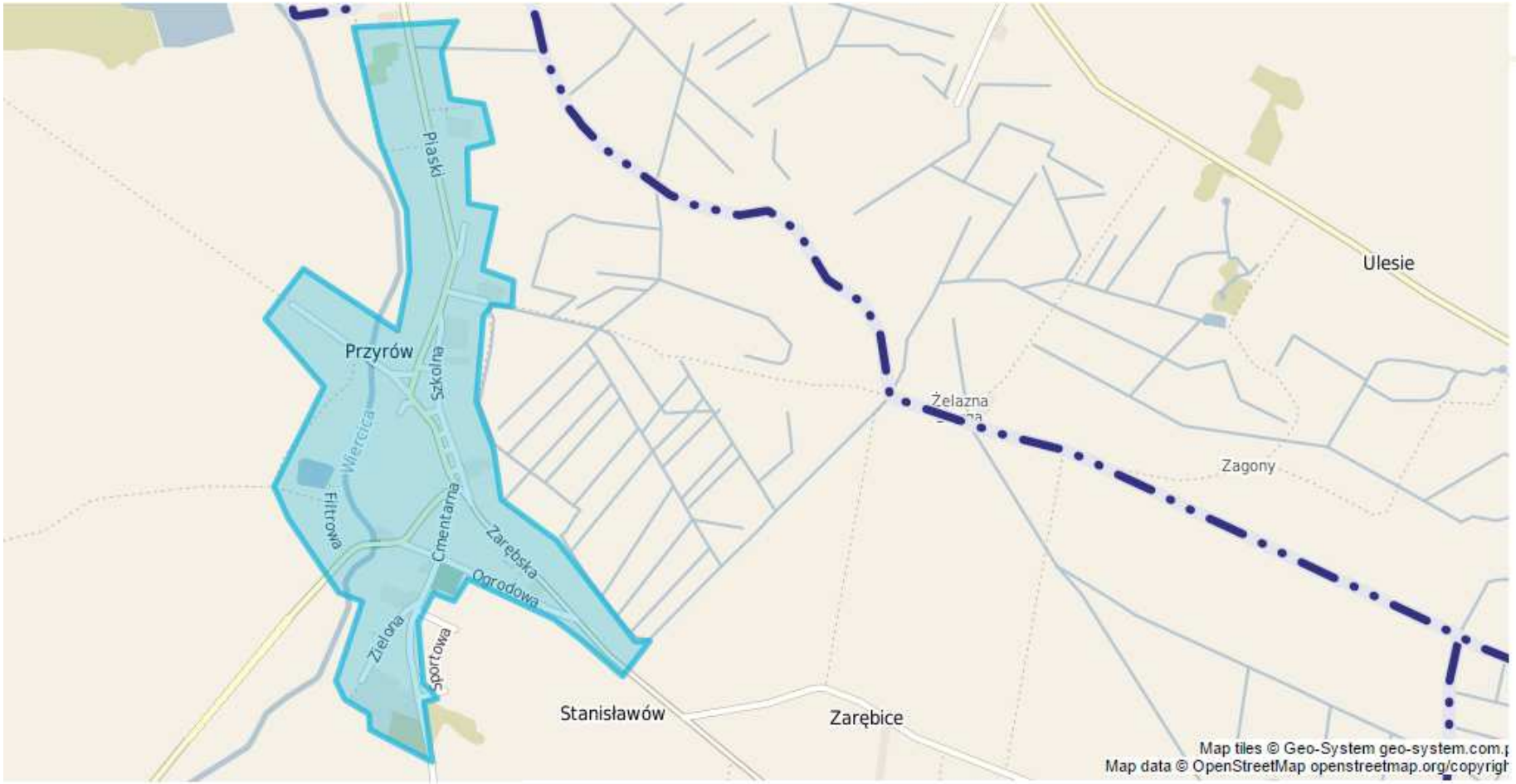

Źródło: opracowanie własne na podkładzie OpenStreetMap (z Systemu Informacji Przestrzennej Powiatu Częstochowskiego).

1.4. Pogłębiona diagnoza obszaru rewitalizacji

Pierwszą z cech obszaru rewitalizacji jest wyższy niż średnio w gminie udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie jego mieszkańców (23,83% wobec 23,14% w gminie). Jednocześnie analizy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej wskazują, że liczba osób w wieku poprodukcyjnym systematycznie rośnie, co jest zresztą zjawiskiem charakterystycznym dla populacji Polski. Towarzyszy temu dodatkowo zjawisko "kurczenia się" liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, głównie ze względu na malejącą dzietność rodzin. Ponadto część osób w wieku produkcyjnym w stosunkowo niedługim okresie zasili grono tzw. seniorów. Jest to jednocześnie coraz bardziej wymagająca grupa, która mimo wieku nadal chce się rozwijać intelektualnie, zachować aktywny sposób życia. Badania pokazują jednak, że w grupie osób po 55 roku życia najczęściej występuje zjawisko niepełnosprawności.

Istotnym problemem obszaru rewitalizacji jest także bezrobocie, zwłaszcza bezrobocie długotrwałe. Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców gminy wynosi 6,92%, zaś dla obszaru rewitalizacji 7,63%. Jednocześnie 59,85% osób bezrobotnych posiada status bezrobotnych długotrwale, podczas gdy na obszarze rewitalizacji wskaźnik ten wynosi 64,84%; 30,86% bezrobotnych z terenu gminy to osoby po 50 roku życia, a na obszarze rewitalizacji 34,1%. Bezrobocie to istotny problem, bowiem dotyczy nie tylko osoby nim dotkniętej, czyli zarejestrowanej w powiatowym urzędzie pracy jako bezrobotna, ale całej rodziny. Pogorszenie stanu funkcjonowania rodziny jest proporcjonalne do okresu pozostawania bez pracy, co skutkuje nierzadko problemami wychowawczymi, przemocą domową, zanikiem autorytetu rodzicielskiego. Najbardziej dramatyczny skutek stanowi rozpad rodziny. Z kolei dzieci wychowujące się w rodzinach "obarczonych" problemem bezrobocia nierzadko "dziedziczą" wzorzec bezradności, korzystania z pomocy społecznej i same również nie podejmują zatrudnienia bądź nie są w stanie go utrzymać. To zaś prowadzi do dziedziczenia biedy. Osoby długotrwale bezrobotne często nie są w stanie samodzielnie wrócić do aktywności zawodowej, stąd ważne są w ich przypadku wszelkie przedsięwzięcia opierające się na poradnictwie zawodowym, pomocy socjalnej czy działalności klubów integracji społecznej.

Przyczyn bezrobocia należy upatrywać w przemianach gospodarczych w Częstochowie. Gmina Przyrów ma charakter rolniczy. Struktura rolnicza opiera się na niewielkich gospodarstwach rolnych, które nie dają szansy na utrzymanie rodzin. Stąd

niezbędne jest podejmowanie aktywności zawodowej w oparciu o własną działalność gospodarczą albo pracę najemną. Największym rynkiem pracy jest oczywiście Częstochowa. Rozwój gospodarczy miasta i aglomeracji opierał się na przemyśle - głównie metalurgicznym i lekkim, w mniejszym stopniu spożywczym oraz elektromaszynowym. Przemiany przełomu lat 80./90. spowodowały jednak wyraźną marginalizację przemysłu lekkiego. Rozwinął się co prawda sektor usług, ale poziom zatrudnienia w nim nie był już tak duży. Ponadto wymaga on bardziej wykwalifikowanej kadry pracowników, podczas gdy wśród mieszkańców gminy Przyrów dominowały osoby z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Po utracie przez nie zatrudnienia, często nie miały możliwości podjęcia innej pracy zarobkowej, natomiast wydłużający się czas pozostawania bez pracy ograniczył ich szanse odnalezienia się na rynku pracy w późniejszym okresie.

Kolejny problem obszaru rewitalizacji to słabsze niż średnio w gminie wyniki egzaminu gimnazjalnego - 41,83% wobec 50,95%. Różnica jest więc dość znacząca, dlatego mimo że w związku z reformą edukacji planuje się zamknięcie gimnazjów, to wzięto ten wskaźnik pod uwagę. W dużej mierze przyczyn niskiego poziomu nauki można upatrywać w wymienionych wcześniej problemach bezrobocia i marazmu, który dotyczy rodzin z tym problemem. Często osoby słabiej wykształcone nie są w stanie pomóc dzieciom w nauce, ale również nie angażują się w rodzicielską kontrolę edukacji swoich dzieci.

Wskaźnik przedsiębiorczości jest w przypadku obszaru rewitalizacji wyższy niż średnio w gminie, co jest zjawiskiem naturalnym zważywszy na rolę siedziby gminy, którą pełni Przyrów. Negatywny aspekt stanowi jednak stosunek liczby zamkniętych podmiotów gospodarczych do nowo zarejestrowanych w ciągu roku. Oznacza to bowiem, że spora liczba podmiotów nie jest w stanie utrzymać się na rynku. Wynika to z pewnością z bliskości Częstochowy, w której występuje większa konkurencja, można łatwiej "wybierać" między podmiotami oferującymi usługi bądź produkty tańsze czy lepszej jakości. Ponadto mieszkańcy pracujący w Częstochowie, w tym mieście zaopatrują się w różnego rodzaju produkty oraz korzystają z oferowanych tam usług, robiąc to niejako "przy okazji", a więc w drodze z pracy do domu czy odbierając dzieci ze szkół. Z tego względu otwarcie działalności w obrębie gminy, nawet w największej miejscowości (jaką jest Przyrów), obarczone jest dużą dozą niepewności co do możliwości utrzymania się przedsiębiorcy. Wybranie branży, w której warto prowadzić działalność, oraz grupy docelowej w takich warunkach wydaje się szczególnie trudne.

Ostatni analizowany wskaźnik to poziom "nasycenia" przestrzeni publicznej budynkami zabytkowymi. W Przyrowie mieści się największa liczba obiektów zabytkowych gminy (47,83%). Uwzględniono je, bowiem stan techniczny tych obiektów zwykle wymaga prowadzenia kosztownych prac remontowych. Zachowanie dziedzictwa kulturowego. historycznego w należytym stanie pozwoli na jego dalsze wykorzystanie w celu rozwijania obszaru rewitalizacji, ale także na integrację mieszkańców i budowę wspólnoty lokalnej.

2. PROGRAM REWITALIZACJI

2.1. Wizja stanu obszaru rewitalizacji

Kompleksowa rewitalizacja (obejmująca sferę społeczną, techniczną i gospodarczą) oraz działania skoncentrowane terytorialnie - na obszarze gminy o największej koncentracji problemów, pozwolą wyprowadzić obszar rewitalizacji z sytuacji kryzysowej. Przyczynią się również do zapewnienia trwałego rozwoju tego obszaru. Przedstawiona poniżej wizja obszaru rewitalizacji dotyczy 2023 r., tj. momentu, do którego zaprogramowano niniejszy program rewitalizacji.

Obszar rewitalizacji Przyrów stanie się terenem zamieszkanym przez aktywnych mieszkańców, zmotywowanych do poprawy swojej sytuacji życiowej zwłaszcza w zakresie zmniejszenia poziomu bezrobocia. W efekcie przedsięwzięć rewitalizacyjnych poprawi się poziom działalności społecznej. Jednocześnie na potrzeby realizacji przedsięwzięć społecznych wyremontowane zostaną budynki oraz zrewaloryzowane przestrzenie publiczne, tak aby mieszkańcy mogli z nich korzystać i realizować swój samorozwój.

2.2. Cele rewitalizacji oraz kierunki działań

Wizja obszaru rewitalizacji, tworzona na bazie zdiagnozowanych problemów, stanowi punkt wyjścia do określenia kolejnych elementów procesu rewitalizacji, tj. jego celów oraz kierunków działań, jakie powinny zostać podjęte.

Cel I - Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji

Aktywizacja społeczna to szeroko pojęte działania mające na celu integrację oraz rozwój, których efektem staje się poprawa jakości życia. Bardzo często aktywizacja społeczna obejmuje aktywizację zawodową rozumianą jako działania ukierunkowane na wywołanie motywacji do znalezienia pracy, jej zdobycia, podjęcia, a wreszcie utrzymania i rozwoju życia zawodowego. Wspólnym dla obu "rodzajów" aktywizacji elementem jest właśnie wywoływanie motywacji. Dlatego też jeśli nawet nie realizuje się działań konkretnie wpływających na poprawę sytuacji osób czy rodzin w danej dziedzinie, to często oddziaływanie ma charakter pośredni. Doświadczenia praktyczne pokazują bowiem, że np. aktywizacja zawodowa nie jest możliwa bez aktywizacji społecznej. Podsumowując można stwierdzić, że aktywizacja - niezależnie od sfery życia - to uruchamianie procesu rozwoju indywidualnego, grupowego, społecznego.

Kierunki działań:

I.1 Walka z ubóstwem i wykluczeniem społecznym

I.2 Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości

I.3 Poprawa poziomu zatrudnienia na obszarze rewitalizacji

I.4 Rozwój życia kulturalnego

I.5 Włączenie społeczne osób starszych

Cel II - Przekształcenie przestrzeni publicznej pod kątem potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji

Przestrzeń publiczna to przestrzeń wspólna dla mieszkańców danej wspólnoty lokalnej, a więc gminy, powiatu, itd. Wszyscy mieszkańcy mogą z niej korzystać w takim samym stopniu. Jednak postępujące procesy ubożenia, przekładające się na wykluczenie społeczne, marginalizację pewnych grup społecznych powodują, że z przestrzeni wspólnych korzystają tylko niektórzy. Nie jest to nawet kwestia specjalnych praw, a często wstydu czy braku motywacji do udziału we wspólnotowych inicjatywach osób ze środowisk marginalizowanych czy wykluczonych. Przestrzeń należy zatem kształtować tak, aby korzystać z niej mogło jak najwięcej osób, niezależnie od statusu materialnego, wieku, sprawności i innych tego rodzaju warunków.

Kierunki działania:

II.1 Tworzenie miejsc rekreacji i wypoczynku

II.2 Modernizacja budynków i zmiana ich przeznaczenia

II.3 Organizacja przestrzeni wspierających przedsiębiorczość

2.3. Lista podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych

1. Centrum Aktywności i Integracji Społecznej	
Podmiot(y) realizujący(-e)	Gmina Przyrów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyrowie
Zakres realizowanych zadań	W ramach CAiIS zamierza się realizować działania wokół procesu organizowania społeczności lokalnych oraz organizacji pozarządowych. W ramach Programu Aktywności Lokalnej na rzecz wzmacniania społeczności Gminy Przyrów - zwłaszcza mieszkańców obszaru rewitalizacji, zaplanowano: - działania oparte o samopomoc i wolontariat: powstanie Centrum Wolontariatu, bazujące na funkcjonujących organizacjach pozarządowych; - zatrudniony zostanie animator lokalny, którego zadaniem będzie wdrożenie partnerskich działań społeczności lokalnych (szkolenia, warsztaty, spotkania tematyczne mające na celu wzmocnienie potencjału społeczno-obywatelskiego społeczności lokalnych); - w ramach działania zatrudniony zostanie doradca zawodowy, psycholog; - szkolenia aktywizujące, warsztaty poznawcze, spotkania obywatelskie i tematyczne. Dodatkowym wsparciem będą 2 spotkania, których celem będzie wzrost poziomu wiedzy nt. działań aktywizujących prowadzonych przez Centrum. (Działanie 9.1 RPO WSL Aktywna integracja)
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia)	GOPS, ul. Częstochowska 7, Przyrów
Szacowana wartość	1.300.000,00 zł
Uzasadnienie	Obszar rewitalizacji stanowi bazę gminy z zakresu rynku usług, rynku pracy czy instytucji kultury. Jednocześnie zidentyfikowano na nim problemy związane z wykluczeniem społecznym, zwłaszcza wysokim poziomem bezrobocia Dużą część korzystających z pomocy społecznej stanowią kobiety, które łatwiej wypadają z rynku pracy ze względu na gorsze wykształcenie czy brak doświadczenia zawodowego związany np. z opieką nad dziećmi. Dlatego też projekt skierowany będzie

	w dużej mierze właśnie do kobiet.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem mierzenia	Liczba środowisk objętych programem aktywności lokalnej - 2 Liczba projektów zrealizowanych w pełni lub częściowo przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe - 1 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 10 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu – 5 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje - 7 Wskaźniki mogą ulec modyfikacji.
	Dzienniki zajęć Lista obecności na zajęciach Dokumentacja zdjęciowa Diagnoza indywidualnych potrzeb każdego uczestnika projektu Zaświadczenia o ukończeniu zajęć

2. Centrum Usług Społecznych	
Podmiot(y) realizujący(-e)	Gmina Przyrów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyrowie
Zakres realizowanych zadań	Projekt realizowany będzie poprzez : 1) wsparcie i rozwój form pracy z rodziną W ramach zadania zostanie oddelegowany z GOPS pracownik, który będzie świadczył pracę asystenta rodziny na rzecz dzieci i rodzin poprzez wsparcie psychiczno-emocjonalne, opiekuńcze, doradcze, diagnostyczno-monitorujące, mediacyjne, wychowawcze, motywująco-aktywizujące oraz koordynację działań skierowanych na rodzinę. Przywidziano również okresowe utrzymanie relacji

	pomiędzy rodziną a przedstawicielami służb społecznych, którzy wspomagają procesy odbudowy społecznych kompetencji oraz sprawność w rozwiązywaniu problemów życia codziennego. W ramach zadania prowadzone będą także grupy wsparcia, szkolenia i warsztaty np. dla rodzin wspierających, w związku z czym zostaną zatrudnieni specjaliści do prowadzenia takich zajęć. Będą docierać do najbardziej potrzebujących środowisk. Rodziny będą mogły skorzystać z warsztatów z zakresu budowania relacji, komunikacji, asertywności, zarządzania czasem i konfliktem 2) Prowadzenie świetlicy dla mieszkańców. W świetlicy w ramach pracy skierowanej do dzieci, jak i do dorosłych członków rodzin, zapewnione zostaną: - wspieranie wychowawcze funkcji rodziny, pomoc psychologiczno-pedagogiczna dzieciom, młodzieży i dorosłym, terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży. Dla osób znajdujących się w sytuacjach kryzysów życiowych, nie potrafiących poradzić sobie w relacjach z ludźmi, mających zaniżoną samoocenę. Specjaliści będą też prowadzić bezpłatne warsztaty, szkolenia czy grupy wsparcia. Dodatkowym wsparciem będzie prowadzenie zajęć z zarządzania własnymi budżetem. (Działanie 9.2 RPO WSL Aktywna integracja)
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia)	GOPS, ul. Częstochowska 7, Przyrów
Szacowana wartość	500.000,00 zł
Uzasadnienie	Na obszarze rewitalizacji stwierdzono wysoką liczbę osób bezrobotnych, zwłaszcza długotrwale, co często przekłada się na wysoki poziom ubóstwa, problemy w stosunkach rodzinnych, czy w skrajnych przypadkach zjawiska patologiczne. Dzięki realizacji projektu nastąpi deinstytucjonalizacja usług społecznych oraz zwiększy się dostępność i jakość usług świadczonych przede wszystkim dla mieszkańców obszaru rewitalizacji. Projekt umożliwi odbiorcom usług społecznych odzyskanie kontroli nad ich

	życiem i decyzjami, które ich dotyczą, a także sprawi, że nie będą oni odizolowani od ogółu społeczności lokalnej, gwarantując, że wymagania organizacyjne nie będą miały pierwszeństwa przed indywidualnymi potrzebami mieszkańców. Projekt stanowi też odpowiedź na sygnały m.in. z policji i innych służb społecznych o braku wyspecjalizowanej placówki gwarantującej wsparcie i ochronę dla dzieci.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem mierzenia	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie - 200 Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu - 2
	Dzienniki zajęć Lista obecności na zajęciach Dokumentacja zdjęciowa z wizyt hospitacyjnych Diagnoza indywidualnych potrzeb każdego uczestnika projektu Zaświadczenia o ukończeniu zajęć

3. Drużyna Powiatu	
Podmiot(y) realizujący(-e)	Gmina Przyrów, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyrowie, Powiat Częstochowski
Zakres realizowanych zadań	Realizacja projektu jest zgodna z celem szczegółowym 1 priorytetu inwestycyjnego 9i - wzrost zdolności do zatrudnienia osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Grupa uczestników projektu zostanie wyłoniona spośród osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym bezrobotnych oraz nieaktywnych zawodowo, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Każdy z uczestników projektu zostanie objęty usługami aktywnej integracji wynikającymi z opracowanej indywidualnej ścieżki reintegracji zawodowej. Rodzaj zastosowanego wsparcia będzie uwzględniał

	indywidualne predyspozycje osoby uczestniczącej w projekcie, w tym jej słabe i mocne strony. Przewidziane do realizacji wobec każdego uczestnika usługi aktywnej integracji zostaną opracowane z uwzględnieniem zapewnienia kompleksowego oraz komplementarnego wsparcia, adekwatnego do indywidualnych predyspozycji, w tym zastosowanie usług o charakterze zawodowym będzie uwzględniało analizę lokalnego rynku pracy oraz opinię Powiatowego Urzędu Pracy w zakresie zaplanowanego wsparcia. (Działanie 9.1 RPO WSL Aktywna integracja)
Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia)	GOPS, ul. Częstochowska 7, Przyrów
Szacowana wartość	3.993.747,95 zł
Uzasadnienie	Podjęcie opisanych powyżej działań przyczyni się do skuteczniejszego poruszania się na rynku pracy osób uczestniczących w projekcie, pozytywnie wpłynie na ich atrakcyjność dla potencjalnego pracodawcy, a zwiększenie umiejętności uczestników wpłynie na wzrost ich zdolności do zatrudnienia. Jest to szczególnie istotny projekt, gdy uwzględni się wysoki poziom bezrobocia, w tym bezrobocia długotrwałego, na obszarze rewitalizacji.
Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem mierzenia	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu - 60 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu - 40 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) - 20 Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie - 60 Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie - 5
	Dzienniki zajęć Lista obecności na zajęciach Dokumentacja zdjęciowa Diagnoza indywidualnych potrzeb każdego

	uczestnika projektu Zaświadczenia o ukończeniu zajęć

2.4. Lista uzupełniających przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych

L.p.	Nazwa przedsięwzięcia	Zakres działań	Uzasadnienie i efekty realizacji przedsięwzięcia	Obszar tematyczny
1.	Aktywność społeczna i przedsiębiorczość	Projekt przewiduje stworzenie systemu wsparcia dla organizacji pozarządowych.	Celem projektu jest zbudowanie partnerstwa, dzięki któremu bardziej efektywnie będzie można rozwiązywać problemy społeczne zdiagnozowane na obszarze rewitalizacji oraz w obrębie gminy. Wzmocnienie lokalnych organizacji pozarządowych poprawi ich potencjał, a posiadane przez nie zasoby (finansowe czy merytoryczne) pozwolą na włączenie ich do systemu gminnej pomocy społecznej.	Aktywna społeczność lokalna
2.	Wzmocnienie więzi pokoleniowych	Projekt realizowany będzie przez Gminę Przyrów i Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie. Polega na organizacji wydarzeń kulturalnych, które dostępne będą dla wszystkich mieszkańców ze względu na niskie koszty lub darmowy wstęp.	Celem projektu jest włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, głównie mieszkańców obszaru rewitalizacji. Głównymi beneficjentami będą osoby ubogie, m.in. bezrobotni, ale też osoby starsze, w wieku poprodukcyjnym, które dzięki projektowi staną się aktywnymi uczestnikami lokalnego życia społecznego.	Aktywna społeczność lokalna
3.	Pobudzenie aktywności społecznej	Projekt zakłada organizację szkoleń i warsztatów dla mieszkańców obszaru rewitalizacji przez Gminę Przyrów i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyrowie.	Projekt pozwoli na zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego na obszarze rewitalizacji. Stanowi istotne wsparcie dla osób bezrobotnych, których dużą liczbę stwierdzono w obrębie obszaru rewitalizacji.	Aktywna społeczność lokalna

4.	Z książką w kieszeni	Gmina Przyrów wraz z Gminną Biblioteką Publiczną w Przyrowie przewidują w ramach tego projektu przeprowadzenie warsztatów, organizację spotkań autorskich oraz z ilustratorami książek.	Realizacja projektu ma przede wszystkim promować czytelnictwo i literaturę wśród mieszkańców, zwłaszcza dzieci i młodzieży. Celem będzie nie tylko rozwój funkcji kulturalnych, ale również edukacyjnych biblioteki, który przełoży się na poprawę poziomu nauczania dzieci i młodzieży.	Aktywna społeczność lokalna
5.	Wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców	Projekt zakłada modernizację targowiska w Przyrowie oraz utworzenie stoisk targowych.	Projekt stworzy warunki do rozwoju drobnej przedsiębiorczości, zwłaszcza w zakresie handlu. Dzięki niemu przewiduje się ograniczenie liczby zamykanych indywidualnych działalności gospodarczych. Jednocześnie utworzenie przestrzeni do prowadzenia handlu przełożyć się może na wzrost zatrudnienia.	Przestrzeń aktywizująca mieszkańców
6.	Budowa, przebudowa, rozbudowa i/lub adaptacja obiektów służących gospodarce rybackiej obszaru RLGD "Jurajska Ryba"	Projekt zakłada poprawę dostępności do tych obiektów, ich wyposażenie w sprzęt, urządzenia i/lub technologie.	Dzięki realizacji projektu możliwa będzie realizacja strategii rozwoju kierowanych przez społeczność w ramach Priorytetu IV "Zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej". Działania zmierzające do zwiększenia zatrudnienia na obszarze rewitalizacji są istotne z powodu zidentyfikowanego wysokiego poziomu bezrobocia.	Przestrzeń aktywizująca mieszkańców
7.	Zagospodarowanie terenu rekreacyjno-kulturalnego "Brzózki" w Przyrowie	W ramach przedsięwzięcia przewiduje się utworzenie wielofunkcyjnego obiektu do wypoczynku, rekreacji oraz działalności kulturalnej.	Realizacja projektu przyczyni się do rozwoju miejscowości. Powstanie miejsce, w którym każdy będzie mógł spędzić wolny czas w dowolny, zgodny z własnymi	Przestrzeń aktywizująca mieszkańców

			potrzebami i zainteresowaniami, sposób. Zadanie to przyniesie liczne korzyści, takie jak: - wzrost poziomu integracji społecznej, co spowoduje, że teren ten stanie się lokalnym centrum aktywności (dzięki współpracy organizacji pozarządowych z innymi organizacjami, samorządem i mieszkańcami) - poprawa estetyki przestrzeni publicznej. Zadanie to będzie miało wpływ na poprawę warunków życia mieszkańców.	

2.5. Mechanizmy zapewnienia komplementarności

W celu zapewnienia integralności działań podejmowanych w ramach wdrażania programów rewitalizacji, wskazuje się na konieczność zapewnienia ich komplementarności na różnych płaszczyznach.

Pierwszą z komplementarności, o których mowa w Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020, jest komplementarność **przestrzenna**. Oznacza ona konieczność brania pod uwagę - na etapie projektowania przedsięwzięć rewitalizacyjnych i później ich wdrażania - kreowania powiązań między projektami, dzięki którym będą one oddziaływały na obszar rewitalizacji nawet, jeśli ich realizacja następowałaby poza nim. Ponadto chodzi o wzmocnienie efektów realizowanych przedsięwzięć oraz zapobiegnięcie ewentualnemu rozprzestrzenianiu się negatywnych zjawisk z niektórych obszarów.

Należy podkreślić, że przy projektowaniu założeń Programu Rewitalizacji Gminy Przyrów wzięto pod uwagę szereg obiektywnych wskaźników w sferach społecznej, gospodarczej i technicznej. Wiele z przedsięwzięć "miękkich", sprzyjających przede wszystkim aktywności społecznej i rozwojowi mieszkańców, oddziałuje zdecydowanie szerzej - na wszystkich mieszkańców gminy. Żaden projekt również nie dopuszcza możliwości wykluczenia jakiegoś mieszkańca z udziału w nim tylko dlatego, że osoba taka nie mieszka na obszarze rewitalizacji. Angażowanie mieszkańców z różnych części gminy sprzyjać będzie ich integracji i nie spowoduje przenoszenia się problemów społecznych na inne tereny, a wręcz przeciwnie - przyczyni się do wyrównania szans wszystkich. Jednocześnie wszystkie przedsięwzięcia zaplanowane w Programie realizowane będą na obszarze rewitalizacji i zakładają, że brać w nich udział będą przede wszystkim jego mieszkańcy, ponieważ to na wskazanym obszarze stwierdzono występowanie kumulacji negatywnych zjawisk społecznych.

Komplementarność **problemowa** oznacza konieczność realizacji przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które wzajemnie się uzupełniają, co zwiększa ich efektywność i skuteczność. Przeciwdziałać to ma fragmentaryzacji działań i ograniczaniu ich do tzw. rewitalizacji społecznej czy rewitalizacji technicznej.

Zdecydowana większość projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych ma charakter nieinwestycyjny, tj. "miękki", oddziałuje przede wszystkim na zdiagnozowane problemy

społeczne. Istotą niniejszego dokumentu jest bowiem tworzenie pozytywnych oddziaływać społecznych, pozwalających mieszkańcom na wyjście ze stanu wykluczenia czy marginalizacji społecznej i zmotywowanie ich do działania na rzecz poprawy jakości życia. Zaproponowano jednocześnie kilka przedsięwzięć inwestycyjnych, które doprowadzą do utworzenia przestrzeni rekreacyjno-wypoczynkowych czy rozwoju przedsiębiorczości. Jednak również w ich przypadku - mimo charakteru "twardego" - przewiduje się szersze, pośrednie oddziaływanie niwelujące problemy społeczne, takie jak bezrobocie czy słaba kondycja lokalnych podmiotów gospodarczych.

Komplementarność **proceduralno-instytucjonalna** to wypracowanie efektywnego i sprawnego systemu zarządzania wdrażaniem programu rewitalizacji. Procedury systemu realizacji powinny również przyczynić się do współpracy między różnymi podmiotami działającymi na rzecz interesariuszy procesu rewitalizacji.

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Rewitalizacji jest Wójt Gminy Przyrów. Jednak każde zadanie posiada swojego "operatora", który w sposób organizacyjny i finansowy będzie je planował i realizował. Propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych złożyły przede wszystkim gminne jednostki organizacyjne, tj. Gminny Ośrodek Kultury czy Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Zaplanowano również działalnie wspierające lokalne organizacje pozarządowe, które w miarę możliwości będą włączane do realizacji poszczególnych projektów. Gmina jako podmiot koordynujący realizację procesów rewitalizacyjnych scala zaplanowane działania oraz kontroluje efektywność rewitalizacji, dokonując niezbędnych zmian.

Komplementarność **międzyokresowa** wskazuje konieczność zapewnienia spójności między projektami o charakterze rewitalizacyjnym z poprzedniego okresu programowania a obecnie projektowanymi działaniami. W przypadku gdy gmina posiadała już program rewitalizacji, chodzi o zachowanie spójności z nim i wykorzystanie jego efektów w kolejnym programowaniu.

Ze względu na to, że gmina Przyrów jest gminą wiejską, w poprzednim okresie programowania unijnego nie miała możliwości korzystania ze środków finansowych przeznaczonych na prowadzenie rewitalizacji. Mimo to aktywnie pozyskiwała środki zewnętrzne i realizowała różnego rodzaju projekty. Jednym z nich była "Wiedza kluczem do sukcesu", który miał na celu wyrównywanie szans edukacyjnych uczniów z grup o utrudnionym dostępie do edukacji oraz zmniejszenie różnic w jakości usług edukacyjnych.

Projekt realizował Zespół Szkolno-Przedszkolny w Przyrowie, a obejmował m.in. warsztaty z informatyki, robotyki, polonistyczne, zajęcia pozalekcyjne z nauk matematyczno-przyrodniczych, języka angielskiego czy języka niemieckiego. Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Przyrów z kolei było realizatorem projektu "Popatrzmy w przyszłość", który miał na celu rozwój umiejętności matematycznych i języków uczniów z klas IV-VI szkoły podstawowej. Zajęcia skierowane były do dzieci uzdolnionych matematycznie oraz skupionych w angielskich kołach dziennikarskich. Oba te projekty realizowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego wpłynęły pozytywnie na poprawę poziomu nauczania i osiągnięcia uczniów w czasie egzaminów kończących ich naukę szkolną. W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki sfinansowano również modernizację strony internetowej gminy oraz Biuletynu Informacji Publicznej (projekt pt. "Samoocena CAF - profesjonalizacja JST"). Dzięki poprawie atrakcyjności i czytelności strony internetowej, jest ona częściej odwiedzana i stanowi realne narzędzie kontaktu ze społecznością gminy. Dzięki temu również będzie możliwe komunikowanie mieszkańcom informacji o toczących się w gminie procesach rewitalizacyjnych, a także realizacja projektów (strona stanie się jednym z kanałów rekrutacji uczestników projektów). Dzięki projektowi pn. "Budowa infrastruktury informatycznej dla Subregionu Północnego E–region częstochowski" ograniczeniu uległo wykluczenie cyfrowe mieszkańców gminy Przyrów, która wcześniej należała do tych jednostek, w których poziom penetracji dostarczania usługi dostępu szerokopasmowego do internetu był najniższy (spośród gmin powiatu częstochowskiego, kłobuckiego i myszkowskiego) - wynosił 5,91%. Niski poziom penetracji oznacza, że szerokopasmowy dostęp do internetu jest niewystarczający, szczególnie w kontekście unijnych zaleceń oscylujących na poziomie 70-90% dla gospodarstw domowych. Projekt obejmował stworzenie aktywnych węzłów sieci światłowodowej, pasywne punkty dostępowe/dystrybucyjne, utworzenie publicznych punktów dostępu do internetu w siedzibach jednostek administracyjnych. Ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego udało się również dofinansować rekultywację gminnego składowiska odpadów zlokalizowanego w miejscowości Bolesławów-Staropole. Ostatecznie teren został przeznaczony na cele przyrodnicze i służy mieszkańcom gminy.

Komplementarność **źródeł finansowania** zakłada, że przedsięwzięcia wpisane do programu rewitalizacji będą finansowane z różnych źródeł. Oczywiście chodzi tu zarówno o finansowanie z funduszy unijnych, jak i programów krajowych czy środków własnych.

Projekty wpisane do Programu Rewitalizacji Gminy Przyrów uwzględniają finansowanie z wielu różnych źródeł: środków publicznych, EFRR, EFS i FS. Włączenie lokalnych źródeł finansowania spowoduje większe zaangażowanie i partycypację lokalnej społeczności, a także wzrost poczucia odpowiedzialności.

2.6. Indykatywne ramy finansowe

Zaproponowane przedsięwzięcia rewitalizacyjne zostały zaprojektowane tak, aby łączyć różnego rodzaju środki - zarówno pochodzące z budżetu gminy czy jej jednostek organizacyjnych, jak i źródeł zewnętrznych. Poniższa tabela przestawia propozycje finansowania projektowanych działań.

Tab. 5 Indykatywne środki finansowe w ramach listy podstawowych przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych z podziałem na źródła finansowania.

Przedsięwzięcie rewitalizacyjne	Łączna kwota [zł]	Środki ze źródeł krajowych publicznych[6] [zł]	Środki ze źródeł prywatnych [zł]	Środki z funduszy UE [zł]	Środki z innych źródeł[7] [zł]
Centrum Aktywności i Integracji Społecznej	1.300.000,00	195.000,00	0,00	1.105.000,00	0,00
Centrum Usług Społecznych	500.000,00	35.000,00	0,00	465.000,00	0,00
Drużyna Powiatu	3.993.747,95	599.062,20	0,00	3.394.685,75	0,00
SUMA	5.793.747,95	829.062,20	0,00	4.964.685,75	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od podmiotów składających propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Tab. 6 Szacunkowe koszty przedsięwzięć rewitalizacyjnych z listy uzupełniającej.

L.p.	Tytuł projektu	Szacunkowy koszt [zł]
1.	Aktywność społeczna i przedsiębiorczość	25.000,00
2.	Wzmocnienie więzi pokoleniowych	30.000,00
3.	Pobudzenie aktywności społecznej	25.000,00
4.	Z książką w kieszeni	10.000,00
5.	Wzmocnienie przedsiębiorczości mieszkańców	30.000,00
6.	Budowa, przebudowa, rozbudowa i/lub adaptacja obiektów służących gospodarce rybackiej obszaru RLGD "Jurajska Ryba"	100.000,00
7.	Zagospodarowanie terenu rekreacyjno-kulturalnego "Brzózki" w Przyrowie	168.424,08
SUMA		388.424,08

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych od podmiotów składających propozycje przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

[6] Środki ze źródeł krajowych publicznych obejmują różnego rodzaju programy ministerialne oraz środki z budżetu gminy, w tym jednostek organizacyjnych.
[7] Obejmują np. środki od sponsorów, środki własne podmiotów nie będącymi jednostkami finansów publicznych,

3. MECHANIZMY WŁĄCZENIA INTERESARIUSZY W PROCES REWITALIZACJI

Do interesariuszy rewitalizacji zalicza się różnego rodzaju podmioty i osoby, których interesy koncentrują się na obszarze rewitalizacji. Należą do nich przede wszystkim mieszkańcy obszaru rewitalizacji, właściciele oraz zarządcy nieruchomości zlokalizowanych na obszarze, mieszkańcy gminy, podmioty prowadzące lub zamierzające prowadzić w gminie działalność gospodarczą bądź społeczną, jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne, organy władzy publicznej itp. Katalog interesariuszy jest więc bardzo szeroki. Ze względu na fakt, że znajdują się wśród nich także podmioty czy osoby niezależne od gminy, procesy partycypacji społecznej uzależnione są od stopnia zainteresowania tych podmiotów rewitalizacją oraz chęci zaangażowania się w nią. Do gminy należy natomiast prowadzenie szerokiej akcji informacyjnej, która da tym podmiotom/osobom możliwość włączenia się w procesy rewitalizacji, wzmacniając skuteczność oddziaływań.

Na etapie opracowywania niniejszego dokumentu 6 marca 2017 r. został przeprowadzony warsztat z mieszkańcami, który polegał na przeprowadzeniu analizy problemów występujących na terenie gminy w poszczególnych sferach problemowych:

Tab. 7 Zebrane problemy i potencjały wskazane przez uczestników warsztatu.

Sfera	Wskazane problemy/potencjały
społeczna	- starzejące się społeczeństwo - emigracja młodych ludzi z gminy - ujemny przyrost naturalny - brak zabezpieczeń społecznych dla osób starszych - wysoki poziom bezrobocia - niskie środki budżetu gminy - niezintegrowana społeczność lokalna - wysoki poziom wykluczenia społecznego - małe zaangażowanie mieszkańców gminy w sprawy publiczne, społeczne i rozwój gminy - mała liczba osób/rodzin chcących osiedlać się na terenie gminy - bezdomność * * * - dobry dostęp do usług medycznych, m.in. rehabilitacyjnych - aktywne organizacje pozarządowe i inne podmioty społeczne, np. koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, klub seniora - imprezy organizowane przez gminę i inne podmioty, np. coroczne

	zawody pożarnicze OSP, dożynki gminne, biesiada folklorystyczna, konkursy Wielkanocne i Bożonarodzeniowe, warsztaty kulinarne - wysoki poziom bezpieczeństwa - aktywnie działające instytucje gminne, jak Gminny Ośrodek Kultury, Zespół Szkolno-Przedszkolny, Klub Sportowy "Piast", Gminna Biblioteka Publiczna - świetlice wiejskie
gospodarcza	- zanikająca działalność rolnicza (związane z brakiem następców, którzy chcieliby prowadzić gospodarstwa) - niska opłacalność działalności rolniczej w ramach niewielkich gospodarstw - brak miejsc pracy poza rolnictwem na terenie gminy - niewykorzystany potencjał agroturystyki - brak nieruchomości z przeznaczeniem na prowadzenie działalności gospodarczej
środowiskowa	- nieuregulowany stan wód na rzece Wiercicy - niekontrolowane użytki wierzby energetycznej (zaburzenie ekosystemu) * * * - niewykorzystany potencjał ekologiczny (np. Park Krajobrazowy Stawki, spływ kajakowy Wiercicą) - wysoka lesistość zwłaszcza południowej części gminy
techniczna	- zły stan techniczny Domu Wiejskiego w Sygontce - niedoposażone świetlice wiejskie * * * - dobry stan infrastruktury budynków użyteczności publicznej - Urzędu Gminy, szkół w Woli Mokrzeskiej, Zalesicach, Przyrowie, świetlic w Sierakowie i Sygontce - niezagospodarowane budynki, które można przeznaczyć na prowadzenie działalności gospodarczej lub społecznej
przestrzenno-funkcjonalna	- brak ścieżek pieszo-rowerowych między sąsiednimi miejscowościami, np. Przyrów-Aleksandrówka - oddalenie od dróg krajowych, ekspresowych i autostrad - niewystarczające oświetlenie głównych dróg - brak kanalizacji, sieci gazowej, słaby dostęp do internetu we wsi Sygontka - zły stan niektórych dróg gminnych - niski poziom skanalizowania gminy - brak dostępu do sieci gazowej - niewłaściwie funkcjonowanie sieci melioracyjnej - niszczenie użytków rolnych przez zwierzynę leśną

Źródło: opracowanie własne.

Największa część zgłoszonych przez uczestników spotkania uwag dotyczyła sfery przestrzenno-funkcjonalnej - stanu dróg, niewystarczającego podłączenia do sieci

kanalizacyjnej, itp. Jednocześnie mieszkańcy nie dookreślali miejscowości, w których dostrzegają te problemy, a wskazywali często ogólnie gminę. Spora liczba problemów, o których mówili odnosiła się do sfery społecznej i potwierdziła wyniki analizy wskaźnikowej przeprowadzonej na potrzeby delimitacji obszaru rewitalizacji, a mianowicie wysoki poziom bezrobocia, niski poziom oferty dla osób starszych przy jednoczesnym wzroście ich liczby, niski stopień integracji mieszkańców. Na te problemy społecznej odpowiadają zaprojektowane w dokumencie projekty i przedsięwzięcia rewitalizacyjne.

Następnie projekt dokumentu został poddany konsultacjom społecznym poprzez jego zaprezentowanie na stronie internetowej gminy. Zainteresowany osoby i podmioty mogli składać propozycje zmian w dokumencie w ciągu 14 dni.

Na etapie wdrażania procesów rewitalizacyjnych również planuje się włączenie społeczności lokalnej. Przede wszystkim interesariusze rewitalizacji mogą na bieżąco składać propozycje projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych, które odpowiadają wyznaczonym w niniejszym dokumencie celom rewitalizacji oraz pomogą ograniczać zidentyfikowane problemy obszaru rewitalizacji. Jeśli składana propozycja zostanie pozytywnie oceniona, możliwe będzie aktualizowanie zapisów dokumentu.

Na etapie realizacji poszczególnych zadań prowadzone będą konsultacje społeczne, które pozwolą dostosować je (zwłaszcza w przypadku projektów zamieszczonych na liście przedsięwzięć uzupełniających) do potrzeb i oczekiwań społeczności lokalnej.

Efektem niektórych zaproponowanych projektów będą nowe organizacje, jak chociażby Centrum Wolontariatu. Umożliwi ono mieszkańcom faktyczne włączenie się w proces rewitalizacji i aktywne działanie na rzecz poprawy jakości życia i losu mieszkańców obszaru rewitalizacji.

W ramach uspołecznienia procesu rewitalizacji zostanie utworzona specjalna grupa ds. rewitalizacji. Powołana zostanie zarządzeniem Wójta, aby utrwalić i usankcjonować jej działalnie. Będzie miała charakter opiniodawczo-doradczy i składać się będzie z interesariuszy rewitalizacji, czyli mieszkańców gminy, organizacji społecznych, przedsiębiorców, urzędników i innych zainteresowanych całym procesem osób. Gmina przeprowadzi "wolny nabór" członków. W skład grupy wejdzie nie więcej niż 10 osób, co wynika z faktu wielkości gminy i liczby jej mieszkańców.

Na stronie internetowej gminy będą pojawiać się na bieżąco wszystkie informacje związane z realizacją przedsięwzięć rewitalizacyjnych - zarówno o postępach czy utrudnieniach w ich realizacji, jak i planowanych konsultacjach społecznych, sprawozdania z realizacji programu, osiągnięcia wskaźników itp. Strona internetowa będzie również kanałem prowadzenia rekrutacji przez wszystkich operatorów Programu Rewitalizacji do realizowanych przez nich przedsięwzięć i projektów.

4. SYSTEM WDRAŻANIA PROGRAMU REWITALIZACJI

Proces wdrażania programu rewitalizacji powinien opierać się i respektować uniwersalne zasady rozwoju społeczno – gospodarczego. Wymienione tu reguły muszą być wiążące dla wszystkich podmiotów i tworzyć ramy dla realizowanych przez nie działań. Najważniejsze w tym kontekście to:

- zasada partycypacji społecznej i partnerstwa, zgodnie z którą wdrażanie Programu powinno się odbywać na drodze współpracy i zaangażowania społeczności gminy, interesariuszy obszarów zdegradowanych, samorządu lokalnego oraz partnerów społeczno-gospodarczych,
- zasada diagnozy i monitoringu, która gwarantować ma sukces wdrażania i skuteczności podjętych działań. Wyłącznie rzetelne analizy gwarantują sukces realizacji zamierzonych działań,
- zasada planowania realistycznego odnoszącego się do dostępnych środków przy uwzględnieniu zasobów własnych i zewnętrznych,
- zasada korelacji działań społecznych, które pobudzają aktywność lokalną,
- zasada efektywności podjętych działań, tj. maksymalizacji korzyści dla mieszkańców gminy dzięki podnoszeniu jakości ich życia,
- zasada koncentracji i celowości – związana z ukierunkowaniem działań na osiągnięcie zamierzonych celów rewitalizacji we wskazanym obszarze rewitalizacji.

Zasadniczą rolę w przypadku realizacji zadań zapisanych w Programami Rewitalizacji odgrywać będzie Gmina Przyrów. Gmina posiada wystarczający potencjał instytucjonalny i osobowy (m.in. doświadczenie w realizacji przedsięwzięć współfinansowanych ze środków europejskich) oraz zdolność do zarządzania strategicznego skomplikowanymi przedsięwzięciami. W tym przypadku największe znaczenie będzie miał Wójt Gminy oraz osoby przez niego wyznaczone.

Istotną rolę w procesie wdrożeniowym posiadać będzie także grupa ds. rewitalizacji stanowiąca forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami gminy w sprawach dotyczących przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Zasady wyznaczania składu oraz działania grupy zostaną określone przez gminę.

Ostatnią grupą podmiotów będą Operatorzy zajmujący się realizacją konkretnych działań zapisanych w Programie Rewitalizacji. Operatorami mogą być zarówno jednostki samorządowe, jednostki organizacyjne gminy, jak i organizacje pozarządowe. W tym

przypadku wyróżniamy następujących Operatorów: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Przyrowie, Gminny Ośrodek Kultury w Przyrowie, Gminna Biblioteka Publiczna w Przyrowie, Powiat Częstochowski, Klub Sportowy "Piast" w Przyrowie oraz Stowarzyszenie Rybacka Lokalna Grupa Działania "Jurajska Ryba".

Podstawowe zadanie związane z realizacją Programu Rewitalizacji w przypadku Urzędu Gminy dotyczyć będzie koordynacji działań prowadzonych przez różne podmioty na obszarze rewitalizacji. Ma to zapewnić możliwie największą efektywność oraz spójność. Jako że większość z zaplanowanych działań realizować będą jednostki organizacyjne gminy, niezbędne jest także zabezpieczenie odpowiednich środków finansowych w budżecie Gminy. Wszystkie projekty rewitalizacyjne będące w gestii gminy oraz jej jednostek realizowane zgodnie z uchwalonym przez Radę Gminy Wieloletnią Prognozą Finansową oraz budżetami rocznymi.

Operatorzy realizujących poszczególne projekty, przygotować będą musieli niezbędną dokumentację oraz wnioski w przypadku działań współfinansowanych ze środków zewnętrznych. To te podmioty realizować będą większość działań zaplanowanych w ramach konkretnego przedsięwzięcia oraz na koniec będą dany projekt rozliczać.

Urząd Gminy co dwa lata przeprowadzi monitoring z postępu realizacji Programu Rewitalizacji. Procedura będzie polegać na analizie wskaźników wykorzystanych na etapie przygotowania diagnozy i delimitacji obszaru rewitalizacji. W tym celu zostaną po raz kolejny zebrane dane statystyczne z różnych instytucji, jak GOPS, Policja, Powiatowy Urząd Pracy, szkoły gminne, Urząd Gminy. Ponadto ocenione zostaną poszczególne przedsięwzięcia przy wykorzystaniu wskaźników oraz metod ich pomiaru zaproponowanych w każdej fiszce projektowej zawartej w niniejszym dokumencie. Raport przekazywany będzie grupie ds. rewitalizacji, która na tej podstawie stworzy propozycje zmian odnoszących się do konkretnych projektów realizowanych w kolejnych latach. Do zadań grupy należeć będzie także przygotowywania zmian w zapisach Programu Rewitalizacji oraz opiniowanie propozycji takich zmian, zgłaszanych przez mieszkańców, organizacje pozarządowe i innych interesariuszy rewitalizacji. Wszystkie zmiany w niniejszym dokumencie będzie przyjmować Rada Gminy w drodze uchwały.

Tab. 8 Wskaźniki służące ocenie efektywności Programu Rewitalizacji[8].

Cele rewitalizacji	Proponowane wskaźniki	Pożądana zmiana
Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji	Udział bezrobotnych w ogóle mieszkańców	spadek
	Udział długotrwale bezrobotnych w ogóle bezrobotnych	spadek
	Udział bezrobotnych po 50 roku życia w ogóle bezrobotnych	spadek
	Osoby korzystające z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców	spadek
	Czyny karalne na 1000 mieszkańców	spadek
	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	wzrost
	Stosunek zamykanych podmiotów gospodarczych do nowo rejestrowanych	spadek
Przekształcenie przestrzeni publicznej pod kątem potrzeb mieszkańców obszaru rewitalizacji	Powierzchnia zrewitalizowanych/nowych terenów rekreacji	wzrost
	Powierzchnia zmodernizowanych obiektów kultury/sportu	wzrost
	Powierzchnia zmodernizowanych na potrzeby społeczne budynków	wzrost

Źródło: opracowanie własne.

[8] Kolorem czerwonym zaznaczono wskaźniki Programu, które wykorzystano na etapie diagnozowania stanu kryzysowego w gminie. Nie uwzględniono wyniku egzaminu gimnazjalnego w związku z wdrażaną reformą edukacji i wygaszaniem funkcjonowania gimnazjów.

5. POWIĄZANIA PROGRAMU REWITALIZACJI Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI I PLANISTYCZNYMI GMINY

Najważniejszym dokumentem kształtującym polityki gminne jest strategia rozwoju. Strategia Rozwoju Gminy Przyrów została uchwalona w 2000 roku. Strategia Rozwoju Gminy Przyrów w części strategicznej wyróżnia obszary oddziaływania i kierunki strategiczne. Ze względu na to porównań dokonywać można na poziomie kierunków. W przypadku Programy Rewitalizacji jako pierwszy wyróżniono walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, który wpisuje się w zapisy Strategii dotyczące integracji społeczności lokalnej, zapewnienia odpowiedniego (dobrego) poziomu opieki zdrowotnej i społecznej, zapewnienia odpowiedniego poziomu porządku publicznego. Kierunek "rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości" odpowiada zaś takim propozycjom strategicznym jak wspieranie rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, zapewnienie możliwości uzyskiwania wyższego poziomu wykształcenia oraz podnoszenia i zmiany kwalifikacji zawodowych, a także rozwój kontaktów na płaszczyźnie społecznej z szeroko pojętym otoczeniem gminy.

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej Strategia określa konieczność kształtowania odpowiedniej struktury przestrzeni gminy. W odniesieniu do tego kierunku w Programie Rewitalizacji zaplanowano przekształcenia przestrzeni publicznej oraz obiektów, dzięki którym zostaną one przywrócone mieszkańcom - staną się miejscem ich wypoczynku czy realizacji projektów aktywizujących i integrujących zwłaszcza osoby z obszaru rewitalizacji.

Niniejszy dokument wpisuje się w cele zapisane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych. Zgodność pomiędzy obydwoma dokumentami strategicznymi występuje zarówno na poziomie celów, jak i kierunków. W pierwszym wypadku należy zwrócić uwagę, iż Cel I - Aktywizacja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizacji zapisany w Programie Rewitalizacji bezpośrednio koresponduje z tymi zapisanymi w Strategii: redukowanie zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego, poprawa jakości życia osób starszych, w tym w szczególności samotnych i niepełnosprawnych oraz rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

W przypadku kierunków działań w Programie Rewitalizacji wymieniono m.in.: walkę z ubóstwem i wykluczeniem społecznym, która pokrywa się z kierunkami wyodrębnionymi w Strategii: działania łagodzące, profilaktyczne i zapobiegające w stosunku do grup znajdujących się na pograniczu minimum socjalnego, zapobieganie rozwojowi patologii

społecznych czy wsparcie osób bezrobotnych i poszukujących pracy. Rozwój aktywności społecznej i przedsiębiorczości bezpośrednio nawiązuje do kierunków: propagowanie i rozwijanie wśród społeczności lokalnej idei obywatelskiej odpowiedzialności i uczestniczenia w zaspokajaniu ludzkich potrzeb oraz stwarzanie korzystnych warunków dla powstawania nowych i rozwoju już istniejących organizacji pozarządowych na terenie gminy. Z kolei kierunek "włączenie społeczne osób starszych" bezpośrednio koresponduje z tymi wyróżnionymi w Strategii: przeciwdziałanie izolacji i wykluczeniu społecznemu ludzi starych i niepełnosprawnych oraz tworzenie warunków do zachowania samodzielności i niezależności osób starych i niepełnosprawnych poprzez rozwój kompleksowego systemu usług specjalistycznych i rehabilitacyjnych.

W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Przyrów (uchwalone w 2002 r., zmienione w 2013 r.) skupiono się przede wszystkim na działaniach związanych ze środowiskiem czy tworzeniem infrastruktury społecznej i rekreacyjno-turystycznej gminy. Odpowiadają temu wyodrębnione dwa cele strategiczne: 1. Rozwój zrównoważony respektujący unikalne walory przyrodnicze i kulturowe Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego oraz 2. Ochrona i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska z uwzględnieniem stymulowania przemian w rolnictwie. Ponadto wyznaczono także cele strategiczne, wśród których znalazło się działanie na rzecz tworzenia warunków do aktywizacji gospodarczej gminy poprzez m.in. rozwój hodowli i przetwórstwa ryb oraz małych i średnich zakładów usługowych i przemysłu rolno-spożywczego. Zbieżne z tym celem są zadania polegające na przygotowaniu terenu targowiska gminnego oraz przebudowy obiektów pod kątem realizacji działań planowanych przez Rybacką Lokalną Grupę Działania.

SPIS TABEL

Tab. 1 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w 2015 roku w gminie Przyrów, powiecie częstochowskim i województwie śląskim. 5
Tab. 2 Wskaźnik przestępczości dla gminy Przyrów w 2015 r. na tle powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego. 7
Tab. 3 Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2016 r. w gminie Przyrów na tle województwa śląskiego [%]. 7
Tab. 4 Podsumowanie wskaźników delimitacyjnych dla Gminy Przyrów. 17
Tab. 5 Indykatywne środki finansowe w ramach listy podstawowych przedsięwzięć i projektów rewitalizacyjnych z podziałem na źródła finansowania. 40
Tab. 6 Szacunkowe koszty przedsięwzięć rewitalizacyjnych z listy uzupełniającej. 40
Tab. 7 Zebrane problemy i potencjały wskazane przez uczestników warsztatu. 41
Tab. 8 Wskaźniki służące ocenie efektywności Programu Rewitalizacji. 47

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1 Poziom zmiany liczby mieszkańców w latach 2013-2015 w gminie Przyrów na tle powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego. 4
Rys. 2 Ludność według płci i wieku w gminie Przyrów w 2015 roku. 5
Rys. 3 Zmiany w liczbie osób bezrobotnych w województwie śląskim, powiecie częstochowskim i gminie Przyrów w latach 2013-2015. 6
Rys. 4 Wskaźnik przedsiębiorczości w latach 2013-2015 dla gminy Przyrów, powiatu częstochowskiego i województwa śląskiego. 8
Rys. 5 Korzystający z instalacji w ogóle ludności w 2015 roku. 8
Rys. 6 Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców [%] w 2015 r. w gminie Przyrów. 10
Rys. 7 Udział osób bezrobotnych w ogóle mieszkańców [%] w 2015 r. w gminie Przyrów. . 10
Rys. 8 Udział bezrobotnych długotrwale w liczbie mieszkańców poszczególnych miejscowości [%] w 2015 r. w gminie Przyrów. 11
Rys. 9 Udział bezrobotnych powyżej 50 r.ż. w liczbie mieszkańców poszczególnych miejscowości [%] w 2015 r. w gminie Przyrów. 11
Rys. 10 Liczba osób korzystających z pomocy społecznej z powodu ubóstwa na 1000 mieszkańców [‰] w gminie Przyrów w 2015 roku. 12
Rys. 11 Wskaźnik przestępczości [‰] w 2015 r. w gminie Przyrów. 13
Rys. 12 Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2015 r. w gminie Przyrów. 13
Rys. 13 Wskaźnik przedsiębiorczości [‰] w gminie Przyrów w 2015 roku. 14
Rys. 14 Stosunek liczby podmiotów, które zostały wyrejestrowane z CEiDG do liczby nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarczych [%]. 15
Rys. 15 Udział obiektów zabytkowych [%] w poszczególnych miejscowościach gminy Przyrów w ogóle zabytków gminy. 16
Rys. 16 Miejscowości zdegradowane na terenie Gminy Przyrów. 18
Rys. 17 Obszar rewitalizacji Przyrów. 20